

9^E ANNÉE.

№ 8-10. 1931.

STUDENSKYJ VISNYK

PUBLIÉ PAR L'UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDIANTS D'UKRAINE

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

РІЧНИК ІХ.

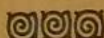
П Р А Г А

Ч. 8-10. 1931.

ЦІНА КЄ 3—

Зміст.

Юрій Луца: Погоня за змієм	1
Еugen Маланюк: 21. листопада 1920	1
Леонід Мосендз: Бар	2
О. Ольжич: Молитва	2
Микола Чиреський: Несе мене життя...	2
Василь Колодій: Недомагання нашого організаційного життя	4
В. Л.: Українські високі школи в Чехословаччині	5
О. І. Бочковський: Франсеск Масіа — президент Каталонії	9
Роман Антонович: Вразіння з подорожи	11
Олег Кандиба: Два світовідчужання	15
М. Грідень: З блок-посту читача	17
Юрій Луца: На маргінесі нашої перекладної мови	19
Др. М. Масюкєвич: До поняття нації у світлі соціології (кінець)	19
Корпораційна Трибуна: (Б. О.: Поняття і суть корпорації. — О. Згор: Наша діяльність і корпорації)	22
ЦЕСУС	26
З життя українського студентства	28
Міжнародні студентські зїзди	30
Бібліографія	33

*Помешкання редакції та адміністрації:
Praha-Smíchov, Nádražní třída číslo 46.*

*Почтова адреса:
Praha, hlavní pošta, příhrádka č. 411, „Studenskýj Visnyk“.*

Річна передплата 16 к. ч.

*Гроші посилати на адресу:
Praha, Živnostenská banka, „CESUS“ („Stud. Visnyk“).*

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ
v Praze II, Na Poříčí.

Akciový kapitál: Kč 70,000.000.— Reserovní fondy: 65,000.000.—

4 místní expositury, — 18 odboček, 5 sezonních směnáren.

Telegramy: Legiobanka, Praha. — Telefon serie: 265-51, 301-41.

Všestranná bankovní služba.

Відвічальний редактор Альберт Пісарчик. — Друкарня «Legiografie», Praha-Vrřovice, Sámova 665.

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

STUDENSKYJ VISNYK

видає Центральний Союз Українського Студентства („ЦЕСУС“)

Річник IX.

Прага.

Ч. 8—10. 1931.

Юрій Липа.

Погоня за змієм.

Я тут, між вами, Я в паном криці.
Страшна для зміїв дрь меча святая,
І перший змій, то полохливість ниця,
Його убивши, матиму щита я.
Змій другий — Смерть. Як ніч тисячоока.
З очей тих буде панцир непробивний.
Убю я смерть, моя ж печаль — глибока,
Бо третій змій — безумний, золотозвивний.
Він шкіри барвній кладає гон за гоном,
Коли женує за ним скаженим перескоком
І доганяючи, бю ратищем червонім
В блискучу потвору глибше бю, глибоко.

Евген Маланюк.

21 листопаду 1920.

Над вечір перейшли, Всю ніч крутила вири,
Листопадова тьма реуча і рвучка.
Будив що-разу сон: дилейна і крихка
У чорному степу Ти підлягала Звірю.
І мертвий був той Звір.
А ранком білий вирій
Крізь сонце смерти встав: під кригою — ріка,
Хати з духнім снігу й блакить така дупка,
Немов весь світ завмер в смертельно-срібнім мирі.
І раном — телефон — «привезено два трупи
З вчорашнього»... Підніс брезент і — не забудь: —
В залізних корчах лиць навик залякду лють,
Криваві п'ястукі й набракли криком губи, —
В двуколі тїсно так лягли плече з плечем...
Останній заповіт Землі, Вже за Збручем.
1931.

Л. Мосендз.

Бар.

Силен рум'яний, череватий,
Лякерки ваує, одягє у фрак
І хилить проділь свій плескатий —
Пошани байдужої знак.

Та переконув недбало
(Не сумнівавсь ніколи він):
Нема Силенів, не бувало...
Одна реальність: карта вин.

А я не вірю: та ж таберна,
Оркестра з Смирни все одна,
Той самий присмак, що й фалерна
У щого терпкого вина.

І ти — все та ж. Як опанїла —
Тому минули сотки літ,
Напівнаге ще носить тіло
Квіратєьких поцїлунків слід.

Тому ти й тулишся так тісно
Й шепочеш пристрасні слова,
І на плече мені навмисно
Твоя схилилась голова. —

Що ти одна лише пізнала
Поету й ритора в мені,
Кому ти вперше дозволила
Твої здіймати покривала
Ще у старого Риму дні...

О. Ольжич.

Молитва.

Ігумен встав. Брати Домінікани
Двосма рядами вийшли за столів
І серце храма — пройняли органи.
І морок сам зайнявся і задзвенів.

Ось брат один. Страховище іконам.
Руде волосся і ведмежий стан.
Він був би десь розбійницьким
бароном,
На смерть своїх би катував селян.

Велика міць твоя, Ісусе Христе,
Коли й цього до тебе привела!
Він молиться. І ніжно-променисте
Щось світитись знід дикого чола.

Несе мене життя на дужих персах,
Пихію вітру парус мій напаяти,
І промінь сонця втомленого сперся
На мій постать раменату.

В очах моїх синіє безвість неба —
Це вікна в неконечність мозку —
Де вбогим віршам марно жebrať
Музики меду й форми воску...

Міцне вино тисячолітніх правд,
Каміносердий, я не наливаю
В жebraцький келих. Інше обікраю,
Щоб все тобі віддати, мій краю!

Василь Колодій.

Недомагання нашого організаційного життя.

Богато в нас пишеться і говориться про недомагання нашого організаційного життя. І дійсно є в нас дуже багато організацій, чи то громадських, чи то освітніх, чи то нарешті студентських, які багато залишають до побажання. Як студент хотівби спинитись головним чином на недомаганнях нашого студентського життя. Кожний з нас знає, що здебільш наші організації обмежують свою діяльність до мінімуму, а маймо також відвагу сказати, що деякі обмежуються тим, що раз чи двічі на рік склинуть загальні збори і виберуть нову управу. На це складаються різні причини і над цими причинами нам треба застановитись. Нам їх швидко не вдається усунути, але коли хочемо зі злом боротись, мусимо його насамперед пізнати. Одною з найбільших причин зла є це, що у нас є мало людей з ініціативою, розгоном. Звичайно є кілька одиниць, які мають ці здібності і на яких спирають увесь тягар праці. Вони звичайно належать до кількох організацій і їм як охочим до праці всюди приділюють якісь функції. Іноді одна особа має попри свою нормальну працю, 5 а то і більше функцій і вона мимоволі не стане виконати своїх завдань як слід. Така перетяжена працею людина не має попросту фізичної можливості виконати всіх своїх обов'язків. Вона значатку занедає одну ділянку своєї праці з надією це пізніше відробити, потім занедає другу, третю, аж нарешті не в стані тих занедавань надробити. В організаційнім житті мусять бути систематичність і тяглість, бо кожне навіть хвилеве занедавання гальмує дальшу працю, бо життя невинно поступає, приносячи з собою щораз більше завдань, щораз більше нових складних питань. З цев аномалією нашого організаційного життя нам треба боротись і її як найскорше усунути. Ми чомусь все є чи то дуже скромні чи несмілі. Нам здається, що лише кілька одиниць здатні провадити відповідальну працю решта ж неадібна. Та так воно в дійсності не є. Вирадні є може більше і менше здібні, але всеякати кожний може якусь працю в організаційнім житті виконувати. Чому ми маємо вважати, що інші є тими вибраними, тими покликаними до праці?

У молодого студента повинно бути внутрішнє, до певної міри конкурентне почування дорівняти другому. Кожний повинен собі сказати: «Чому я не можу вести такої праці, як мій товариш»? Життя показує, що деякі

люди, які не мають відваги взятись за організаційну працю ставлять з часом добримі працівниками. Ця неспілість проявляється головне у молодих студентів. Для того нам треба старатися втягати їх до організаційного життя й праці, щоб у той спосіб її рівномірно розділити. Певна річ, що з початку буде тяжко, але при співпраці з старшими товаришами, вони дуже скоро наберуться досвіду і зможуть вести працю самостійно. В той спосіб зможемо розділити працю між більше осіб, що у висліді повинно дати більші успіхи праці. Тися співпраці молодих товаришів зі старшими є однією з умов нормального організаційного життя. Та на жаль в деяких університетських осередках зауважуємо поділ студентів на дві групи, молодих і старших, які живуть окремим життям. Велику вину в цьому несуть власне старші товариші, які не стараються злитися ближче з молодими, а деякі з них з незрозумілих причин попросту уникають їх, чим знеохочують молодших до праці. А це є другою причиною, яка гальмує наше організаційне життя, яка не дозволяє розвинути організаційну працю як належить.

Одною з дальших причин, є брак підготовки молодших товаришів до студентського життя взагалі, а студії зокрема. Стрічаємося дуже часто з такими випадками, що гімназійний абсолювент прихавши до університетського осередку, не знає на що він має записатись. І радиться всіх і вся, чи йому записатися на медицину чи на право. Ба що більше хтось йому порадить записатися на факультет який йому зовсім не відповідає. По році чи по двох, він переконується, що це не для нього і тоді переходить на инший відділ. Але вже є втрата двох літ. Хто як хто, але ми, українці, не повинні допускати до таких утрат. У нас є так мало інтелігенції, що кожна втрата є для нас дуже болюча. Правда, тепер є дуже тяжко йти лише за внутрішнім покликанням, бо треба також числитись з запотребованням в данім фаху, але не можна знову йти зовсім в розріз з покликанням. Людина, яка зовсім не має замішування в певній праці, а з певних причин її посвятилися, буде життєвим партачем. Однак скаже дехто «все добре, але як цьому зарадити»? На мою думку є можливости запобігти цьому. Треба тільки доброї волі! Студенти виеских шкіл повинні старатись мати звязок з найвищими класами в гімназії. Вправді доступ до гімназії є сьогодні дуже утруднений, але такі звязки можна навязати поза гімназією. Майже в кожнім повітовім місті є повітова студентська організація. Її завданням булоб власне інформувати майбутніх студентів про студії і їх значіння для життя. Не всі студенти звідять до університетських осередків. Дуже багато є таких, які з матеріальних причин лишаються дома, а також, багато правників, які в часі шкільного року могли вести цю відповідальну працю. Повітові організації повинні улашдувати відповідні реферати, чайні вечори тощо, на яких повинніб конечно бути запрошені найменше осьмаки. В цей спосіб вони потрохи втягнуться до цього життя і для них не буде таким страшним, як видається. Вони пойдуть до університетського осередку вже з певним поглядом на студії й студентське життя. Для них організаційна праця не буде чимсь таким, що можуть виконувати лише вибрані. Вони не будуть вже стояти осторонь старших студентів, бо будуть бачити в старшому студентові свого приятеля. Це власне ці шкідливі явища в нашому житті, які нам конче і як найкорше треба усувати. Це не є легке завдання, але при нашій добрій волі, можна на цьому ґрунті зробити дуже багато.

Тим же не вичерпані всі причини наших недомогань. Є ще багато дрібних індивідуальних. Я хотів лише дати загальний начерк. Може я дещо помиляюсь одначе я висловив мою думку. Думаю, що також інші товариші подадуть свої спостереження, що булоб дуже корисним, бо ми познавши всебічно наші недомогання зможемо успішніше їх усувати. В салідуючому числі я хотівби дещо написати про завдання нашої централі, і причину, чому вона не може розвинути своєї діяльности так, якби повинна. Є загально відомо, що ще й інші є багато таких студентів, які не знають, що є ЦЕСУС, які його завдання, що є «Студентський Вістник», хто його видає і т. д. А проте обовязком нас студентів у першій мірі є ознайомити як найширші кола нашої молоді і старшого громадянства з діяльністю нашої централі і її завданнями. Є дуже багато вірадных моментів у студентськім житті й праці, та на жаль ніхто не знає про них, бо ми замкнені в собі і нікого не інформуємо, ані про наші труднощі, ані про успіхи.

В. Л.

Українські високі школи в Чехословаччині.

В жовтні ц. р. святкував Український університет в Празі свій десятирічний ювілей. Є це єдиний український університет, який засновано по західноєвропейському зразку. Пересічне число слухачів виносило за цілий час 770. Загальною було записано на філософічному факультеті 4.427, а на правничім факультеті 3.724 студентів. На університеті викладають 24 звичайні і 1 надзвичайний професор, 10 доцентів і 4 лектори. Крім цього є ще 7 асистентів. Університет видав 22 наукові праці. Багато праць не видано через брак відповідних фондів. Много абсолювентів університету працюють в краю та на еміграції. За кілька тижнів (правдоподібно в грудні ц. р.) відбудеться другий український науковий з'їзд в Празі, в яким бере чинну участь також й український університет. Своє існування завдячує університет у великій мірі матеріальній підтримці чехословацького правительства, а головню порозумінню президента Масарика для культурних потреб українського народу.

Через загальну кризу опинився також й університет в досить пригрім матеріальнім положенню. Тут мусить йому прийти з матеріальною поміччю також й наша суспільність. Українські студенти, яких так багато приїхало цього року на студії до Праги, мають змогу слухати на університеті викладів особливо з українознавства, української історії та українського права. Наші високі школи в ЧСР мусимо вдержати, бо вони для нас дуже потрібні в цей час нашого національного лихоліття.

На сотім щорічній засіданні Проф. Ради Академії, 15. травня 6. р., проф. С. Гольдельман підніс проєкт самопомогової акції в цілях збереження — забезпечення дальшого існування Академії. Проєкт цей коротко полягає в слідуючім. За межами Рад. України, на укр. землях та поза ними, мешкає 6—7 мільонів українців. Свідомість значіння й ваги власної національної господарсько-технічної високої школи для національного відродження укр. народу є вже досить поширена в укр. суспільстві. Українська Господарська Академія є в самих ріжних колах суспільства, в Краю та в Америці, вельми популярною та має вона добре ім'я скрізь. Чимало тому спричинилися наші 450 інженерів, які своєю чинністю научно засвідчили високий рівень Академії, яко високої й національної школи. Те саме свідчить і стає твердо прихильне відношення до школи вищих державних чинників Чехословацької Республіки. Це прихильне відношення мабуть ще в ближчій часі виявляться в усуненні перешкод до відновлення прийому до Академії нових студентів. В краю чекає на цю можливість одержувати високу освіту в своїй власній школі, на українській мові та в українськім оточенні, сотки молоді. Але ми не можемо розраховувати на те, щоб чехословацька держава погодилась і надалі нести повністю тягар матеріального утримування Академії, зокрема в сучасну господарську кризу та коли поміч політичній еміграції взагалі ліквідується. Отже, питання, як знайти необхідні засоби до утримання Академії, Практично воно значить, як дістати додатковий мільон чеських корон, якого щорічно буде бракувати Академії, щоби вести школу на вповні нормальних підставах. Зібрати цей мільон, або тридцять тисяч доларів, можна було би, колиб три тисячі українських людей, установ, спілок, кооперативів та муніципалітетів в Краю, в Америці й на еміграції погодилися зголоситися за членів Товариства по утриманню УГА і вносити щорічно на цю мету десять доларів.

Проф. Рада прийняла проєкт проф. Гольдельмана. Одноголосно ухвалено закласти товариство. Обрана Радою комісія виробила статут, який в слідуючому засіданні Ради був нею ухвалений. Більшість персоналу Академії та низка інших громадян негайно зголосилися за членів. Перші три десятків членів в Подєбрадах, обрали тим. Викон. Ком. Виконавчий Комітет уконстатував Управу. На осінь передбачається скликати перший делегатський з'їзд членів Т-ва, який оберє постійні органи управління. Статут передбачає категорію звичайних членів, які вносять до 10 дол. річно (можна місячними внесками), членів-протекторів, які вносять 100 доларів. При Т-ві закладається Золота Книга, куди вносятимуться імена осіб, пам'ятні дні, події та под.

— за кожний запис треба внести 100 доларів. Управу Т-ва містяться в Празі й вже розпочала свою працю; її адреса: Прага-Дейвіше, ч. 1506, проф. С. Гольдельман, Сполечність пшатель У. Г. А.

О. І. Бочковський.

Франсеск Масія — президент Каталонії.

I.

Полковник Франсеск Масія — це безперечно найпопулярніша людина сучасної Каталонії. Людина-символ, як його влучно назвала одна французька письменниця під вражінням його паризького процесу, про який мова далі. Постаць дійсно символічна на тлі новітньої історії каталанського народу та майже вже легендарна своєю непереможною вірою у рідну справу, своїм безкомпромісовим активізмом у визвольній боротьбі Каталонії.

Каталанським Дон-Кіхотом хтось його назвав. Можливо, що це так. Але в такому разі, Каталонія завдячує своє визволення цьому Дон-Кіхотові а не своєму політичному Санчо-Пансові, себто відомому угодовцеві *Франсескові Камбові*, який програмово та систематично на протязі десятків років робив угодову політику з Мадридом шляхом дрібних концесій, незграбно приносячи в жертву засадничі цінності і моменти каталанського питання. Квітнева революція в Барселоні перейшла над ним до денного порядку, 95% мандатів до еспанської конституанти, що мала також (на підставі тогорішнього пакту в Сан Севастіані) рішати справу «Каталанського статусу», себто, політично-державного положення Каталонії, одержав його політичний опонент, голова Каталанського Генерального Секретаріату, — *полковник Масія*.

Цікава життєва та політична кар'єра цього національного провідника каталанського народу. Освіту фахову він одержав у військовій Інженерній Академії. Аж до року 1905 дуже талановитий Масія робить блискучу військову кар'єру. 29-ти років він одержує призначення до еспанського генерального штабу та стає комендантом військових частин у Лейді. До цього часу Масія є виключно військовою людиною. Справи політичні та громадські його не цікавлять. Каталанське питання фактично для нього не існує. Він думає виключно державними категоріями. Отже — еспанськими.

Але р. 1905 сталася у Барселоні подія, що відкрила йому очі на трагічне положення каталанського народу та рішила про новий напрям його життя. Маю на думці сумної слави погром 25 листопада 1905 редакцій двох каталанських барселонських часописів («La Veu de Catalunya» та «Cu Cut»), влаштований еспанськими старшинами місцевих військових частин.

Відомий каталанський історик Ровірі-і-Вірхілі назвав цю подію у своїй цікавій монографії «El nacionalismo Catalan» — історичною датою у ново-часній національній каталанській русі. Історичною вона є справді а через те, що не лише еспанська центральна влада, але майже весь еспанський загаль став на захист старшин-погромників та спільним фронтом виступив проти національного каталанізму.

В Каталонії була завішена конституція та арештовані редактори часописів, що стали жертвою цього хулганського нападу. Одна з них взагалі

була припинена. Мадридська преса повела демагогічну протикаталанську кампанію. Іспанська армія корпоративно стала на бік «героїв» барселонського погрому. З усіх міст всієї Іспанії воли одержували прояви співчуття та солідарності. На цілу Іспанію тільки один одісеєвський комедант військової округи не прилучився до цих антикаталанських маніфестацій та рішуче заступився злочинній події в Барселоні. Це був Масія. Барселонський погром повернув його власному народові. Зробив з нього фанатичного оборонця Каталонії та невтомного борця за національне визволення поневоленої Каталонії. Ступище біограф Масії, Ал. Масерас називає цю подію в його житті — «шляхом до Дамаску».

Так почалася політична кар'єра теперішнього президента Каталонії, що своїм прилюдним виступом з приводу барселонського інциденту одразу придбав масові симпатії каталандів і не менш гостру ненависть з боку кастильців. Каталанський народ відповів на барселонський погром витворенням спільного національного фронту шляхом політичного об'єднання всіх партій від монархічної правниці до республіканської лівиці. Це була славетна «Solidaritat Catalana», яка підчас виборів 1906 р. здобула майже всі мандати, що припадали Каталонії. Масія був обраний у Барселоні. У політиці він усе був прихильником спільного національного фронту та на перший її план висував каталанське національне питання. Коли згодом «каталанське об'єднання» розпалося, у каталанській політиці запауovala знову проза дрібних koncecій, віртуозним майстром у здобуванні яких був угодоць Камбо. Масія відійшов тоді з мадридського парламенту з метою найти інші шляхи національного визволення власного народу.

Є два типи політичних провідників: одні, що можуть працювати в добі громадської, мовляв, «еволюції» і другі з породи буревіїв, які найкраще керують національним човном, коли він потонає у хвилях політичної революції. Перші живуть лише політичним миттєм, властиво з дня на день; другі — трактують громадські справи під зором вічності. Майже ніколи ці два типи не втілюються в одній людині. Серед каталандів Фр. Камбо є класичним зразком першого, а Фр. Масія — другого з названих двох типів. Ось чому аж до р. 1917 — політичний розвиток Каталонії проходить головню під знаком першого і щойно потім на політичний кон виходить знову Фр. Масія, щоб у неспокійних роках фіналу світової війни, а згодом у тяжкі роки еспанської диктатури певно та непохитно вести свій нарід до головної національної мети, себто, до політичної незалежності. Фр. Масія взагалі це тип політика-апостола. Політичною його релігією, якщо можна так висловитися, — є нація.

II.

Світова війна, одним із гасел якої було самоозначення народів, мала великий вплив на активізацію каталанського визвольного руху. Каталанські національні діячі почали виводити свою справу за дужки еспанської державності та ставити її в інтернаціональній площі. В 1917. р. у Барселоні скликані були збори каталанських парламентарів з метою засування та обговорення каталанської проблеми з політичного боку на тлі тодішньої загальноєвропейської ситуації... Масія виступив тоді з пропозицією революційного виступу, маючи на увазі самостійницькі настрої широких каталанських мас. Більшість каталанських політиків, вихованих у угодовій школі Камбо не пішла, одначе, за цією революційною пропозицією червоного полковника. Його підтримав лише М. Домінго, теперішній міністр еспанської революційної влади. Незабаром Масія мусів тікати до Франції, як політичний емігрант.

В 1921 р. каталанське муніципальне об'єднання склало проєкт політичної автономії для Каталонії. Мадрид відкинув його, що викликало революційний здиг на яскраво сепаратистичні настрої в Каталонії. Масія став центральною постаттю, довкола якої зосередився цей національний активізм. Засаду самоозначення народів він інтерпретував щодо Іспанії в тім розумінню, що кожна з націй піренейського півострову має право на політичну незалежність. Потім вони могли б об'єднатися в іберійській політичній спілці, звичайно, добровільно та без будь-якого примусу. Розуміється, Масія мав на думці передовсім власну батьківщину, мріючи про повне її політичне визволення. Для здійснення цього програму він заклав політичну партію, символі-

лічно названу «Каталанська держава» (L'Estat Català). Ця партія брала потім національний провід у визвольній каталанській акції на пролязі останніх 15 років. Зважаючи в досвід історії, що воля народам ніколи та віде не зветься, але завиди та скрий завойовується, Масія головно увагу звернув на організацію каталанського національного війська. Звичайно, Мадрид реагував на всі ці каталанські заходи репресіями та державним терором, жертвами якого були прихильники масівської організації. Через це вона перейшла на нелегальне існування. Державний переворот Прима де Ривери 13 вересня 1923, яким в Іспанії була запроваджена диктатура та який у першу чергу був скерований проти каталанського активізму, примусив Масію з кількома іншими лідерами вийхати за кордон — до Франції.

Масія мав 64 роки, коли він йшов у це вигнання, як анонст та організатор каталанської визвольної боротьби. Антикаталанський напрям диктаторського режиму був чудовим союзником самостійницької акції Масія, політична централь якої заснована була у Парижі, хоч головний її провідник перебував спочатку на півдні Франції, недалеко від еспанських кордонів, вірючи, що незабаром настане час революційного поруху Барселони з Мадридом і тому шляхово підготовляючи військовий виступ проти Іспанії. Його особа була дуже популярна серед провансальського населення, де ще жили епогади про провансальсько-каталанські взаємини у середині минулого століття, коли каталанський поет-революціонер та емігрант Віктор Балагер був гостем Ф. Містрала і коли обидва вони мріяли про вільну спілку латинських народів*). На традиційних «Jocs Florals» (Грі квітів), що у р. 1924 відбулися у Тулузі, бо через репресії диктатури ці урочистість не могла відбутися у Барселоні, Масія та каталанські емігранти здобули багато висловів демонстративного співчуття з боку провансальців. Це, звичайно, дуже драгувало Мадрид і під його натиском Париж запропонував Масію вибрати собі якийсь інше місце побуту, більш віддалене від еспанських кордонів. Він тоді переїхав до Парижу, що став Меккою всіх каталанських самостійників. Масія від початку диктатури в Іспанії був тої думки, що цей режим мусить бути скінчений революційним шляхом. Для Каталонії це було рівнозначне з озброєним повстанням. Тому Масія зосередив головну увагу на вишколенню старшин і військових фахівців для організації та переведення цього повстання. Розуміється, каталанські емігранти весь час були в найтіснішій контакт з рідним краєм. Паризька їхня централь кожен свій крок робила в повним порозумінні з Барселоною, де «Каталанська держава» мала законспірованих своїх представників і куди раз-у-раз їздили емісари революційної еміграції з Франції. На р. 1926 фіксувалося озброєне повстання Каталонії, яке мали розпочати бовві відділи Масії, зосереджені по цей бік еспанського кордону.

Весь цей час каталанські самостійники інформували культурний світ про свої домагання. У р. 1925 Масія видав *manifest* до народів цілого світу, де, переповівши трагічну історію свого народу та тяжку його неволю під еспанським ярмом, так формулював політичні його постулати: «*Хочемо незалежної каталанської республіки*, бо маємо повну свідомість відрубності Каталонії: бо така є наша воля, яку ніхто не може заперечити: бо Каталонія є здібна сама мати владу у себе та жити як сама захоче... Віримо у каталанський нарід. Ми, каталанці, не ріжнимося від інших людей. Ми не є ніша раса... День, на коли буде призначене повстання, подумам ентузіазму захопить усіх!»

Ще рік підготовлялася ця «каталанська змова». Вибух її був признаний на 30 жовтня 1926 р. Мобілізація була переведена. Генеральний штаб був на місці. Головні бойовики з Парижу конспіративно їхали на південь в напрямі еспанського кордону. На жаль, ця військова експедиція стала жертвою провокації чи індискреції. Майже на кордоні батьківщини французька поліція заарештувала бойовий центр каталанських повстанців у числі 129 осіб. З них 86 було вислано одразу без суду до Бельгії, що погодилися дати каталанським революціонерам політичний притулок. Решта 43, з Масією

*) На початках національного відродження поневолених націй завше спочатку повстають широкі хоч і зовсім ірреальні плани расових, а не національних об'єднань, згалати хоча б й наших кирило-методійців.

на чолі, були відвезені до Парижу, де проти них влаштовано було великий політичний процес.

Фактично цей процес мав демонстративне значіння та багато спричинився до популяризації каталанської визвольної боротьби в Європі і безперечно придбав широкі симпатії для її провідників на лаві оскаржених, зокрема-ж для її лідера, що зручно використав цей процес для пропаганди на користь визволення поневоленої Каталонії. «Я є громадянин народу — казав Масія на суді, — народу, що був вільним та хоче ним знову бути...». «Ми хочемо нашої національної незалежності, — казав він далі, — але не в агресивнім та одіознім розумінню, як це все характерним було для еспанських пануючих класів. Ми хочемо поруч з нашою свободою також волі для всіх інших народів Іспанії». Він знову підкреслив можливість пізнішого порозуміння між іберійськими народами, виключаючи однаке наперед будьяку їхню унію з примусу.

Ця заява Масії зробила велике вражіння на всіх присутніх. Підтримали її та із захопленням висловилися про нього також еспанські революціонери, виправдуючи революційну тактику каталанського лідера. Паризький процес закінчився засудом оскаржених каталанських самостійників на вигнання. Проте морально він означав їхню перемогу. Каталанська справа під його впливом набула великого міжнародного розголосу та придбала симпатії по цілому культурному світі.

III.

Брюссель став новим осередком каталанських активістів. Туди переїхав також Масія, коли батьківщина Вільгельма Теля — Швейцарія — відмовила йому у праві азилу і таким чином унеможливила побут у Женеві, де він мав намір оселитися після вислання з Франції.

Каталанці мають велику еміграцію за океаном у Південній Америці. Масія постановив притягти її до своєї визвольної акції. На емігранський паспорт «безбачченка» (*apatrides*) йде він з поетом Гасолем до Уругваю, щоб звідти вирушити до Аргентини. Але аргентинський консул не хоче дати йому візи на його еміграційний «паспорт». Марні були протести уругвайської та аргентинської преси, яка із захопленням вітала приїзд Масії до Південної Америки. На особисте запрошення видатного аргентинського професора Паласіоса, Масія з Гасолем нишком без віз прибули до Буенос-Айресу, звідки на дипломатичну інтервенцію Іспанії, поліція вислала їх назад до Монте-Відео. Не маючи змоги особисто легально виступати в заокеанській Америці, Масія наприкінці р. 1928 повертається до Бельгії, щоби звідти продовжувати свою революційну акцію. В лютому 1929 р. він видав новий *маніфест*. Цим разом адресований до власного народу в Каталонії, в якому реагує на січневу революцію в Іспанії, викликає колишнім головою еспанського уряду Санчео Іверою, що несподівано повернув з еміграції та з'явився у Валенсії. Провідник Каталонії висловлюється в цім маніфесті проти суспільної та національної неволі; на його думку *політична* воля Каталонії без *суспільного* визволення каталанського народу не «буде варта хочби однієї краплі крові пролятої зади неї». З приводу т. зв. *федералізму* він знову підкреслює свою улюблену думку, що федерація передбачає попередню *свободу* і *добровільне бажання* контрагентів вступити у спілку. Масія з далекого Брюсселя підтримує постійний контакт з Барселеною. Але цього йому замало. В грудні 1930 р. після невдалого повстання в Хака, він автом промайнув через цілу заборонену для нього Францію та опинився у Барселоні, де не криється, готовий нести відповідальність за свою революційну чинність. Еспанський «старий режим» є вже остільки захитаним, що не наслідуються заарештувати цього каталанського революціонера, знаючи, що Масія, а не мадридська агонізуюча диктатура, є паном не тільки Барселони, але й цілої Каталонії, Еспанська поліція ескортує його до кордону Франції, звідки Масія йде знову до Бельгії, щоби в лютім 1931, коли еспанська монархія вже почала капітулювати перед революційною стихією, вільно та тріумфально повернути до Барселони.

14 квітня р. 1931 з балкону палацу «Генерального Секретаряту» він проголошує утворення каталанської республіки. «Від імені населення Каталонії, — казав він при цій урочистій нагоді, — проголошую каталанську державу

під владою каталанської республіки, яка вільно та з усією ширістю базис та допомагатиме іншим братнім народам Іспанії в їхній співпраці над утворенням конфедерації іберійських народів».

Каталанська республіка хронологічно випередила на кілька років проголошення еспанської республіки в Мадриді. Цю історичну нагоду каталани вміло використовували у своїй політиці, щодо тимчасової еспанської революційної влади, з успіхом відстоюючи в мадридській Конституанті свій «Державний Статут» (Estatut de Catalunya). Веде їх знову дослідження національний провідник, полк. Масія, що став природно президентом молодого каталанської республіки та користується надзвичайною повагою серед цілого населення Каталонії. Підчас виборів до Конституанти та пізнішого плебісциту з приводу Каталанського Статуту, його національно-політична програма одержала абсолютну більшість (понад 90% усіх голосів). Є майже суспільним парадоксом, що під прапором Масії об'єднується національно вся свідома Каталонія від недобитків учорашнього монархізму на правих, до революційних і непримиримих республіканців на лівих. Масія отже знову воскресив історичні традиції славетного «Каталанського об'єднання», програмово здійснюючи свою політику спільного національного фронту. Цей каталанський Дон Кіхот властиво є знаменитим політичним реалістом. Він дбає про фактичне збудування каталанської держави і залишає аматорам державно-правної схоластики знайти для неї відповідні теоретичні норми та форму. Досі перемога на його боці, Мадрид марно намагається зашухувати каталанський державний активізм. Дарма герольд еспанського «єдино-неділемства», саламанський філософ, Унамуно, веде проти нього стару свою анти-каталанську кампанію. Масія-революціонер є чудовим дипломатом. На вітар національної свободи він у разі потреби жертвує великими словами і тим завзяте та непохитніше відстоює факти каталанської державності. Масія є добре свідомий небезпеки з боку Нової Іспанії для визвольних змагань поневолених іберійських народів, але він не боїться її. У серпневій розмові з представником «London General Press», він, відстоюючи право Каталонії та інших еспанських «окраїн» на національне та політичне самоозначення, виразно зазначив на адресу мадридських «неоцентралістів»: *«Каталонія, що виявила досить сили, скидаючи ярмо Бурбонів, зовсім не думає піддатися ярму Кастилії, тобчи воно було розмальоване у республіканські кольори!»*.

Масія має саме 72 роки. Не знати отже чи йому пощастить завершити монументальну будівлю каталанської самостійності, над якою він так віддано працював на протязі чверть століття. Безсумнівно, однак, є те, що він своєю працею поклав для неї непохитні підвалини, випкавши таким чином найкращі сторінки в повчасну історію Каталонії. В його особі каталанці знайшли свого справді «національного представника» у розумінню емерсонівського», «representative man»; не дарма вони його назвали «cabdill català», — себто, — «каталанським головним провідником».

Прага, 1931. X.

Роман Антонович.

Вражіння з подорожи.

«Пізнати рідний край, природу, світ, життя» — як багатько у нас про те говориться, як приємно читати спомини мандрівників, як у коякій молодій душі збуджується тиг до мандрівки, переживань, вражіннь, як багатько мрій про чужі краї, пригоди — та не має відваги, не має сили зірвати хоч на хвилину з буденщини, міщанським життям і піти туди, куди кличе воля, піти в мандрівку у світ і пізнати його, мати не лише обмежену уяву з часописів чи книжок, але наочно побачити все і жити тим, що є не лише приємним, але і корисним.

Чи у нас українців взагалі в теперішніх часах можна говорити про мандрівництво? Чи багатько молодих людей, не говорячи вже про старших, пізнає хоч би свій край? Приходять вакації — їдемо, або й ні — у Карпати до Ямної чи Підлютого і там лише бездіяльно дихаємо свіжим гірським повітрям. Чому ж маси молоді не мандрують по містах і селах, не ознайомлю-

з чорною кавою та двома шматками хліба з маслом. По вечері їдемо снітик до збірної кімнати, де кожного чекає чиста лежанка, ковч і подушка.

Рано о год, 6-й дзвінок, знову купіль, снідання, віддаємо сорочки до пральні, вбираємо свої одяги і виходимо звідти здорові, чисті і виспані.

І не всюди так, іноді лише замість купелі треба митися лише по пояс.

Мимоволі згадуєш наших так численних волоцюг, нужденних і безпритульних.

Життя на селі. Село. Радше містечко навіть. У нас уява про село нерозривно зв'язана з соломяними стріхами, купами гною по дворах, нарешті пахощами гною... Німецькі селяне господарюють трохи інакше. В німецьких еслах не соломяні стріхи, а часто-густо кількановерхові будинки, вже здалеку видніє червоний гонт дахів. Кожне обійстя обведене муром або високим тином, що навіває на українця почуття понурого холоду. Дім біля дому стоїть суворо при дорозі, не чути в будинках жадного гомону, ніби там зовсім нема людей.

Входиш в обійстя. Чисто заметене подвіря. Посеред двору залізна помпа-криниця. Шукаєш, де той гній, пахощі гноївки, соломяні стріхи, але замість того бачиш мурований дім, напроти такаж мурована стайня та стодала. Виходить господар у чистій сорочці, робочих штанях і дерев'яних капцях. Здоровий, кремений дядя.

Оглядаю з ним стайні — довга будівля з багатьма дверима. Вхожу до перших — тут стоять коні, великі, міцні, відгодовані, вчищені — аж блищать — хрумають овеє. Дальші двері — до комори з поживою для худоби. Січка, овеє, трава, конюшина. Звідсиля входимо до стайні для рогатої худоби. Жолоби муровані, долівка мурована. Далі хліві для безрог... Біля стаєнь курники для курей, гусей, качок... У стайні — електрика. Не треба зовсім носити з собою небезпечних свічок чи ліхтарів.

Питаю, як вони відживляються. Батько гостро відповідає: Колись жилося добре, тепер кепсько, і відживляються кепсько. Далі з цікавістю довідуєся, що кепське відживлення складається з кави та хліба з маслом на першій сніданок, кави і хліб з шинкою чи ковбасою на другий. Обід — мучний, бухти, паленики... Не те що в наших селян! У кожного німецького селянина побачиш газету. Кожен з них належить до політичної хліборобської групи і є членом хліборобських фахових організацій. Тому він і косить траву не косою а косаркою, а збіжжя жне не серпами а жнивваркою. Електричний мотор. Німець всюди вживає машин, заощаджуючи енергію власних м'язів та дорогий час.

Кожен господар німець має ровер, і то не один, а два, три... Бере кошу чи граблі на плечі і гайда ровером у поле. Так само і його жінка, ще й дитину везе на другому сидженні. Все в німця строго обчислено і вірно, хоч часом воно й понуро, невесело випадає.

Що правда, українське село виглядає романтичніш. Біленькі хатки, вишневі садки, дерев'яні криниці чи журавлі, гарна молодиця у вишиваній сорочці, чарівні співки... Але яке під цією ніби привабливою машкарою тяжке і злиденне життя наших селян!

Олег Кандиба.

Два світовідчування.

Пять збірок поезій позначених 1931 роком. Перші чотири вийшли в Парижі, остання — в Празі. Всі п'ять — твори емігрантської музи, три московської, дві української: Ладінській: «Чорное і голубое»; Іванов: «Роза»; Понлавській: «Флагі». — Маланюк: Земля і залізо»; Липа: «Суворість».

Ладінській, Іванов, Понлавській — визнані, найкращі молоді московські поети. Маланюк, Липа — далеко невизнані поети українські.

Пригляньмося до них ближче.

А. Ладінській. Змістом і формою без сумніву найдужчий з трьох. Тематика одноманітна — смерть. Майже ціла книжка подорож від землі до неба або навпаки. І перша і друге дуже невиразні. Гостро і аперто переведено тільки протиставлення їх.

Іванов, Георгій. Найбільш національний з трьох. Ціла книжка умірання, пошито настроєм безнадії та ревнощів. Громадські мотиви.

Боріс Понлавскій. Найоригінальніший. Ніколи дуже щасливо («Було так сумно, ніби в повітрі що хвилини відходив потяг»). Надзвичайно відразливий при цьому. Вірші Понлавського з бездоганною ритмікою нагадують не то футуристичні не то дубочні малюнки, де порушення перспектива, тіла взаємно протинаються і купчастіся в неолоадні маси. Безмірно одиоманітний, хоч його блоківські христосикки у «венчіках» літають на аероплянах, а янголи розминаються з диіржаблями. У фіналі майже завжди зявляється смерть. Вірші ці дихають щирим гниттям.

Евген Маланюк. Досить зненавиджений, щоб перейти в історію літератури. Зміст — скитська Еяда в усій її громів достойній розслабеності. Рятують Маланюка саме ці громи і програм: скитська Еяда має стати степовим Римом.

Юрій Ліпа. Моноліт. Цілковита самостійність, могутній патос і програм, програм з мяса і крови.

Мають щось спільне між собою ці п'ять емігрантів? Люде одної генерації? Хай говорять самі.

Всьо неясно, всьо жестоко,
Всьо навек абречно.

Це Іванов так. За всіх трьох.

Повстаньте во імя віри,
Лицарі вічної живні!

Так проголошує Ліпа іменем своїм і Маланюка.

В цьому зміст і характеристика обох груп, московської і української. По однім боці — розпука, по другім — віра. Чому розпука? Таке вже, треба гадати, національне московське світовідчування.

Слишішь, как растут трава,
Как жаз-банд греміт в Паріже
І мутнеюшая галава
Апускается всьо піже.

(Іванов).

Англієць і навіть негр тішиться виглядом зеленої дуки, від якої у москаля лише «галава мутнеє». Коли подібні радощі стривають людину на землі, то стане зрозумілим такий виключний образ життя: дух по смерті

Не может позабыть падчас
А том печальнам теснам міре,
Где он свіней над дубам пас.

(Ладінскій).

Ось воно життя у всій його складності і ріжкоманітності. Дух тяжить за вічним. Вічне підносить, величчю наповняє.

І віжу агромное, страшное, нежное
Насквозь ледяное, навек безнадежное.

(Іванов).

Це не Кантове натхнення від погляду на зоряне небо і не Кінлінгова шалена мужність від того ж (Знаки Зодіака). Шукати побачення з безконечністю і тратити дар мови від її присутності... Конфуз, що трапляється з дуже молодими зальотниками. Це національна прикмета московської культури — ставити жадливу проблему і ніколи її не розв'язувати. А проблема ставиться настирливо. Смерть, смерть, смерть, навіть там, де її немає. У Понлавського навіть весна

Раскрывает ввер тьомносінія
С надписью атчюотлівою: Смерть.

Через що ж така безнадійність? Чи це не відповідь:

Страсть. А если нет і страсті...
Власть. А если нет і власті,
Даже над самім собою...

Безвольє. Національна хвороба духа, що дала 65 мільонів автоматів (маси) і паралітиків (інтелігенція).

Які ж відмінні є ті, що можуть про себе сказати:

Господь міцним мене створив
І душу дав нерозділему.
(Липа).

Ці люди знають, чого вони хочуть. І вони співають про смерть, але зовсім інакше.

Вперед, вперед несиовнені бажання!
Хай живе генерал Смерть!
За нами, миркитанко Любов!

(Липа).

Бо смерть тут тільки печать любови.

Я смертю вирізбив: ти стань і прочитай,
Одно святе є в світі, — кров людей хоробрих,
Одні живуть могили — вірних батьківщині.
(Липа).

З одного боку оснівування душевної прострації, з другого:

Міцним металлом надлита безмовність,
Короткий меч і смертоносний спис,
Напруженість, суцільність, важкість повність,
Та бронза й сталь — на тиск і переріз.
(Маланюк).

Два світовідчування, споглядальне і чинне. Що до московського, то його можна вважати національною константою. З українським на жаль так не є. Воно є твором останнього часу. Очевидно в різниці української і московської поезії грає головну роль сила національної стихії одного і другого громадянства. Сила національного ероса.

Россия, Россия «рабочекрестьянская».
І как не атчайтєся...
Єдва началось твайо счастье циганское
І вот уш канчається...

(Іванов).

Це — реакція москаля на сучасність. Тільки жаль і ані краплі протесту. Та й революція московська тут змальовується в стилі «лобаєвонкі». Ось завершення подорожі ар'юнатів по золоте руно, «афчину» на мові третього Риму:

А капітан смеється: «Мореходи!
Ех ви, афчина! Мужічю! Руно!
Не кораблі вам строїть, а колоди.
Сівуху вам тянуть, а не віно».

Такий погляд Ладінського. Подібний народ ледве натхне силою рідну поезію.

Революційна Україна виглядає інакше:

Порохом Україна взялася,
Чорна коло гармати стоїть.
(Липа).

І поет може натхненно проголосити:

Серце моє глядить просто
В очі нації, що росте.

З одного боку поезія, якій

Над закатами і розами
Астальное всё равно.

(Іванов).

З другого боку Муза, що її обходять не «закати» і не «рози», а те немилуче, п'янке, що висить у повітрі і готове кожної хвилини впасти тисячами громів

І знаю: буде! Знаю: вдарить!
І знов і знов хитнеться світ.
(Маланюк).

В одному випадку говорить патос «такой прекрасной і большой страны» (Ладінскій), у другому «землі, що хоче бути» (Липа).

О, земля ця вже бачить його, свого Наполеона.

Він стоїть у столиці

Над малою Україн німня,

І знають горді, войовничі, блідоліні:

Час мій!

Час мій!

Час мій!

За націю, що має таку поезію можна бути певним, що коло її Лавр «стане Капітолій» (Маланюк).

Стільки про зміст та ідеологію московської і української еміграційної поезії. З формального боку всі три московські поети стоять значно нижче від Маланюка та Липа.

Для нас не може бути сумніву у виборі між двома світовідчуваннями: традиційної московської безхарактерності і молодого українського героїзму. Порівняння московської і української поезії є зайвим доказом хоробрости московської культури та благодатних наслідків звільнення з під її впливу українського мистецтва. Давно вже не може бути мови про орієнтацію на Москву. Далі лише без неї!

Проте переведене порівняння дозволяє зробити кілька зауважень про справу нашої культурної орієнтації взагалі. Вони стирнуть мабуть тільки обурення, але не зробити їх не можна. Було б дуже добре, як би з цього приводу розвинулася в нашій пресі ширша дискусія.

Треба сконстатувати відрубність української поезії не лише супроти московської та загалом сучасної світової. Дух її є виключним у цілій Європі.

«Хотіння бути», високого напруження воля до національного самоствердження забарвлює ціле світовідчування українця. Змагання до осягнення мети державно політичної само собою переноситься на все життя. З цього волюнтаризму пливе, напр., сьогоднішня українська войовничість і в житті і в поезії.

Могутнє стремління до осягнення національного ідеалу надає йому вартости абсолюту. Він стоїть поза кожним скепсисом. А визнання одного абсолюту неминуче тягне за собою ряд інших, встановлюючи систему нерушних ідей, скажу вартостей. Від нації до одиниці. Так родиться ідеалізм.

Він починає характеризувати українське життя і українське мистецтво. В поезії він виявляється в гостроті думки та суворості форми. Чи не тому у нас дівість у мистецтві звязана завжди з дівістю політичною.

Хтось скаже: хіба Маланюк і Липа заступають цілу українську поезію? Так. Ціду майбутню. І тепер вони не самі: Стефанович, Оверкович, Мосендз, Кравців, навіть Бабій, навіть Чернява. Це не інтрига «волюнтаристичних» редакторів, це крик землі.

Радянська Україна? Чи треба сумніватися, що силоміць накинута ідеологія і штучно витворені настрої в догідний час обернуться там у свою протилежність. Вона мусить піднести наші гасла силою самої діялектики національного дозрівання.

Противенство українського духовного життя і нашої поезії та життя і мистецтва європейського є безсумнівне. У нас ідеалізм і певність посідання найвищих правд, а поруч з цим матеріалізм Європи і мертво шукання за формою. Тут — войовничість, там — нацифістичні страхи і т. д., і т. д. Україна становить тепер в Європі окрему психологічну область.

Тому треба поставити під знак запитання кінечність нашої культурної орієнтації на сучасну Європу. Не створімо собі куміра!

Виключне політичне державне становище українського народу дає передумови для творення самостійного і питомого національного мистецтва. Вартости його вищі від сучасних відносно вартостей мистецтва європейського. Даймо відбутися органічному процесові розвитку, не накладаючи йому непотрібних і обтяжуючих авторитетів.

Вперед, Україно! В тебе тяжкі стоїш,

Пожаря хат димляться знід них:

Ні Росії, ні Європі

Не зрозуміти синів твоїх.

(Липа).

3 Блок-ноту читача.

Ще один апостол «вспулжця», хай і франко-німецького, але на добре нам знаний спосіб. Жак-Ришар Блох, найбільш крикливий апостол французького ікродства та москофільства, визнане божище французьких алдораторів та приклонників Сталіна та його «пятилеткі», виступив недавно пропатором дійсно блискучої ідеї вирішення питання відносин між Францією та Німеччиною на зразок того, як питання відносин України та Росії вирішене в імперії Сталіних та інших Кагановичів. Не зупиняючися довше над особливостями московського окупаційного вирішення українського problemu, нам зрештою аж надто добре відомого у всіх своїх соловецьких подробицях, наведемо кілька слів самого Ж. Р. Блоха. Блох пише: «Ціла суворість примусу, сили, закону та несправедливості мусить бути поставлена на службу федеративного співжиття Німеччини та Франції, співжиття такого ж тісного, як співжиття лям обіднани Україна та стара Росія в зоні С. С. С. Р.» (див. «Notre Temps» з 30 серпня, наведено рівно ж у «Mercure de France» з 1 жовтня).

Отже маємо ще одного апостола ідеї «вспулжця», цим разом що правда франко-німецького. Доводиться лише зайвий раз з цілком зрозумілою приємністю констатувати з якою послідовністю всяке витривале ікро- та хлібодство неминуче приводять до спасенної ідеї «вспулжця».

Далі Блох розводить про те, що звичайно у сучасній Європі не може бути мови про те, щоб організувати «вспулжце» зазначених ним державами методами, якими кардинал Рішеле у 17 столітті обєднував різні партикулярні провінції Франції. О, звичайно, спочатку самі різноманітні Блохи солодко співають про «вспулжце» (скільки то нам доводилося оттаків — о Блохів чути на Україні у р. 1917—20! Тут тобі і Аберучеф з Рафесом, і В. В. Шульгін з Пятаковими, і Бош з Вредовом, і Раковський з Денкіном, і Троцький з Врангелем!), а далі виявляється, що то лише так солодко співають Блохи у своїх політичних романах для дурних хахлів, а в дійсності «вспулжце» в самою звичайнісінькою окупацією.

Проте є надзвичайно симптоматичним для морально-інтелектуального стану сучасної Європи взагалі а Франції зокрема і подвійно, що от такі собі Блохи можуть сміливо й безкарно розперезуватися «на всі судики» остаточно, покликаючися провокаційно на «ідеальне» мовляв вирішення питання відносин між Україною та Московщиною у сталінсько-соловецьким С. С. С. Р. До того ж ще часопис, в якому днає ця нахабна реклама найдикішого поневолення України та систематичного винищення української нації, яке ставлять ще як зразок взагалі ідеального вирішення справи міжнародних відносин та міжнародної справедливості, має сміливість називатися «органом нових європейських поколінь», «revue des nouvelles générations européennes». Блохи, ясна річ уважають стан Європи року 1931 тотожним з станом України в р. 1917, коли то наша батьківщина, за висловом нашого геніального Шевченка, у спі окрадена, пробудилася, але пробуджувалася непевно й трудно.

Ми в кожному випадку до Європи п. п. Блохів можемо ставитися лише з обридженням і погордою. До речі, комерційний принципал Ж. Р. Блоха, Ридер, видає французькою мовою щомісячник, що претензітно-рекламно носить назву цієї саме частини світу. Ясна річ, що цей самий Ж. Р. Блох а огиднім щомісячнику Ридера грає не меншу роллю, аніж папа римський у Ватикані. Не дурно ж ціла банда Блоха, а в сучасних інтелектуальних французьких (французьких здебільшого лише мовою) колах вона творить великий поважний відсоток, ніжно називає Ж. Р. Блоха пара Bloch.

Європу Ридерів Ж. Р. Блох безперечно репрезентує. Питання лише, в якій мірі справжній Європа не є тотожною з Європою Ридерів та Блохів. При сучаснім моднім в Європі толстовсько-достоевським пасивізмі одначе наарад хто зголоситься до конкуренції з фірмою «Ридер та Блох». Нам зрештою у наскокій мірі байдуже це. Справу визволення України ставитимемо неохотно contra усіх можливих блоків Сталін-Ридер-Блохів, хоч би вони захопили у свої руки предстваниттво усіх континентів разом.

Україніца в чужинців. Видавництво «Молодая Гвардія» у Москві видало московською мовою велику в популярному тепер стилі т. зв. романізованих біографій повість Вячеслава Єзерського «Шевченко», автор якої виявляє по-різному добру ознайомленість з шевченківською добою та біографією.

Видавництво Paul Zsolnay (Берлін-Відень) видало збірку фронтівих віршів Теодора Крамера під назвою «Wir lagen in Woblynien im Morast», про життя німецьких жовнів під час світової війни на волинським фронті серед волинсько-польських багат в залатих водою окопах волинських Іурів та Дікемюде.

У волинській епонеї Крамера є багато урочистої суворости і епічної сили:

Die Stellung war fast sicher. Nur der Grund
stieg hoch und stieg uns feucht bis an die Knie
wir stopfen ihm mit Sand des schwarzen Schlund,
der wie ein Kind durch die Verschaltung schrie...
Wir lagen ausgestreckt (dass das Gewicht sich sehr
verteile) dann noch stundenlang,
und lauschten, bis sich hob das frühe Licht
entspannt dem Wind, der in den Ulmen sang.

Дечим це нагадує лєгіонерські волинські поезії польського поета комуніста Броневського.

Л. Нікулін, московський бульварний письменник, який по революції, як і більшість йому подібних, став надзвичайно революційним, стовідсотковим советським письменником, якщо не рахувати невеличкої черери за гетьманщини, коли Нікулін, як емігрант з Совдеії, брав діяльну участь у численних російських яскраво «контр-революційних» київських газетах, не встигнувши втікати в тім чи іншим напрямку від большевиків. Нікулін бадьоро вступає до школи червоних курсантів, і в рядах цієї школи бере участь у боротьбі советських окупантів проти українських повстанців на Правобережній Україні у р. 1919. Тепер Нікулін з насолодою досвідченого чекіста згадує на сторінках московського «Нового Міра» ті добрі старі часи, коли йому доводилося «бити хахлів», вигадуючи при цьому старим московським звичаєм різкі агітаційні наклепи проти українських повстанців. У цьому у всіх москалів без різниці кольорів — червоного чи чорного — існує зворушлива одностайність: червоний Нікулін так само як який небудь чорний Волконський чи рожевий Мякотін завжди охоче використовують найменшу нагоду, щоби кинути московським болотом на українську визвольну боротьбу.

Польські ілюстровані часописи *Tezza* та *Tygodnik illustrowany* цього літа розпочали настирливий *Drang nach Osten*, містячи мало не в кожному числі ілюстровані описи околиць Дністра на Поділлі та околиць Горині та Стиру на Волині, не згадуючи вже про українське Підкарпаття (*Podróż do Wołyni*, T. No 37. *Autem przez Podole*, T. No 39—41. — *Wislocki: Wyruszamy na Kresy Wsch.*, T. il., No 25. *Wiry szewonoruskie*, idem, No 38).

Своїх рідних польських Налевок, Сулевок та інших Вадовців їм рішуче замало, треба їм кінче вирушати в похід на український Остріг чи українські Заліщики, звичайно завзято при цьому галасуючи, що це «рдзенне-польські» міста. Автор вражінє «Автом через Поділля» (*Tezza* No 39—41) стилем Сенкевича згадує одного разу навіть за українців, які якимсь незрозумілим способом опинилися серед цих рдзенне польських чортківських та острівських околиць. Що правда, згадав ця має не актуальний, а сучасно-історичний характер, бо торкається подій р. 1919. Елегантні широко-сенкевичівські особливості стилю цього на жаль анонімового автора примушують мене зробити кілька витягів з його літературних виразів, від яких віє самою справжньою слов'янською братерськістю й любовю. Описує він польський двір з Косова чортківського, що простояв цілий та незайманий аж від крулів Сасів: «*przepadły go dopiero zbiry ukraińskie, wycofując się przed nadchodzącymi wojskami polskimi*. Na jednym z swierków parku siedział przez 24 godziny jeden z aresztowanych przez Ukraińców a wyproszonych przez panią domu na kwatery do dworu obywateli». «*Aresztowany wyproszony przez pani dworu*» свідчить ніби то про аж занадто маніловський лібералізм «збіруф українських» як нас з ніжністю іменує модерний імітатор автора «Володнєвського».

Далі ми довідуємося, що героїчне сидження сучасних Володимирів на деревах парку має походити від «wielkiej miłości ziemi ojczystej!»

Московська злість на каталанців. А. Львов у паризькій органі російських неомонархистів відомолюбив за метою Воронова «Младороссь» (1931, травень) лютеє й скаженіє з нагоди революції в Іспанії і зокрема сприводу усіліхів каталанського визвольного руху. При цьому він весь час уперто користується українською політичною номенклатурою, лише в дужках уживаючи по українських каталанських назв. В порівнянні з примітивним севічівсько-володимирським «українолюбним» жаргоном попередньо нами зацитованого польського автора, москаль переливає свою злість в стримано-коректних фразах, але тим більше в них клекотіня притаєної злості. Вслухайтеся по в це злісне шипіння: «Русским опытом сумели воспользоваться только испанские украинцы, Ані не аткладивалі издание своєво універсала до конца лета і правазгласілі самастійность с места ф карер. Іх командувний вайскамі тівєскаво вачиваю округа (переводим на русекій языкі замисловатое названіє етай барселонской должності), разгаварива с мадріскім зачиним міністром на ракавому «прямому проводу» атказалася прінять ат нево інструкції, указав, что ему сначала следует обратіться за утвержденіем етай інструкції к Петлюре (на іспанскі називаєтсє Macià) і хладнакровна павєсіл трунку. Ета пікантная надробность несколько амрачіла фєошпєєє лікаваніє. Роль грузін відімо пріняли на себя баскі».

При цій нагоді слід зауважити, що у своїх виданнях московські неомонархисти-легітимісти (які до речі, як і уряд Сталіна, широко стоять на совєтській платформі) настирливо обіцяють поневоленим націям колишньої царської, а тепер Блохо-Сталінської імперії, безліч самих різноманітних прав та привилеї, клянуться і божаться провадити супроти них янналіберальнішу політику... Але з вищенаведеного уривка видно якою янгольською доброту супроти українців та грузін тхне від «младоросекіх» солодкогolosних сирен.

Юрій Липа.

На марінесі нашої перекладної мови.

(Перекладчики: В. Самійленко, М. Лебединець, П. Тенета, В. Підмогильний, Мих. Зеров, Рильські, Н. Дубровська, А. Венгеров і інші. Переклади: Б. Ібанеса, Тетмаєра, Гі де Мопасана, К. Гамсуна, Ж. Ромена, А. де Рене і інші).

I.

Працею на широку скалю було б окреслення і аналіза праць кожного з цих перекладчиків. Дозволю собі поділити їх на дві групи: тих, що перекладають із словником і тих, що перекладають без словника. Перших є безліч і помиливши тих, що створюють такі архитвори, навіть, у заголовках як «Любі бродяги» — серед них своєю працьовитістю і уважністю до оригіналу вирізняються Рильські, Зеров і Підмогильний. Передовсім уважністю до оригіналу. Переклади є тислі. Але читаючи от хоч би: «Ce cochon de Morin» не дїстанете того вражіння як по прочитанні: «Ся свиня Морєн». З українська випала та річ як цілком инша, і яка конструбата, треба додати, і не українська, і не французька. Та мова латана.

Застережімоєь, однак, що то є вражіння від цілости. Що до окремих речень, то там трапляються блискучі розв'язання. Лиш повизання кількох слів, — а всеж із них буть електричні іскри пристраєти. Суха і пристраєна мова справжньої белетристики.

В другій групі — цілком своєрідний і елегантний В. Самійленко. Не є то елеганція двадцятото, чи навіть дев'ятнадцятото віку. Лехкість і пливучість його мови пригадує радше «Gil Blas'a», а витонченість не має анемічних цїх і пересад передвоєнного модерну. Але головне ви в ній не почувате — фразеологічних і слівних латок. Він має свій тембр, котрого не зраджує.

II.

Справа словника, «словникових» перекладів, — не є така проста і не є така вузька, якби здавалося. Життя українське поглиблюється, поширюється, — література українська переживає інвазію поняття. В літературі і так маємо досить сорочатості, ось напр.: міщанська і убога мова таких О. Довганького чи Ф. Дудка, широкошароварна, широкозада мова Г. Епіка чи Антоненка-Давидовича, кабінетний степ Хвильового чи Семенка, самовпевнений інтелігентизм Підмогильного, чи легка просвітільська розперзаність Івченка, газетярськість Ю. Смолича й под., або блискучий стилізм К. Гриневичевої. Але не треба забувати про сотки «просто од землі» чи «фабрики», або «просто од чужої культури» письменників, котрі з'являються стало і однак несподівано. Мало не всі ці люди підсичують певний хаос своїми тривогами, провідними ідеями, і своїми... призвиаченнями в мові. Признаймо декотрим талантам, але признаймо й те, що вони не жилися з мовою. Ідеї, зроджені в них на базарах і війнах і взяті з чужих книжок, не вирости з української мови і тому мають бути... перекладені.

Скільки є «словниковости» в сучасній українській літературі! І то вірші, повісті, новелі...

Се вже не є період мови нашвидку вибіраної з найширших українських ґрун: селянства і почасті міщанства. Се вже творчість наскрізь штучна, сказати-б, Остаточню штучною була й правдива мовна творчість. Тепер творчість мовна вибраних українців на підложжю народнім. Як би другий період української літератури від «етнографізму» до, скажім «усушнілення», «удержавлення» мови. Більше — тепер наступає період вольовости в мові.

III.

Нема вже страху за якість матеріалу мови — чи він дійсно свій близький. З цього матеріалу уже вибирають письменники відповідність, стицність, доцільніші більш вольові форми, на підставі цього матеріалу комбінують, творять нові але органічно українські форми, утверджують закони нової грації, сили, доцільности української літературної мови.

Але не тільки з цього матеріалу. Як українське малярство не може жити тільки з капіталу давніх поколінь свого народу, а вбирає в себе, переймає й здобутки інших народів, — так знов озивається захід до українців в його літературній мові. Цілком не дивно, що М. Грушевський, оперуючи тисячами чужомовних документів створив вікниці сухий і гострий книжковий говір. Є він, цей говір, і в Д. Донцова і в Я. Савченка і у всіх хто живе духово з цілим світом, а не з якоюсь там Москвою.

У нас знайдуться свої Лессінґи, Сперанські, Безбородьки і Пушкіни, — котрі вишліфують мову літературну і в правій, щоденній і в белетристичній галузі.

І тому підозрілою, негідною спробою видається репана мова «грамот» москвофільського періоду нашої історії, або всякі «тутечки» і «озьдечки» Щупаків, Коряків і інших харківських Шельменків-Деньшиків української літератури.

Це купування українського духа — нецтва, дешевою ціною — це надзвичайне генація, це — невільництво. Навіть недотепне словниківство, чи незграбні словні самороби є більшим поступом, бо з них література виростає. Виростає завдячуючи українській волі до опанування, і почуттю краси письменників.

IV.

Але на першому місці поставимо волю до опанування мовою життя. Всі ситуації, всі відтинки мислі і очевидности, на котрі дух український і вселюдський є вразливий, — нехай вирізають українське літературне слово.

В тій волі до опанування маємо союзників. Давніше, коли українське життя не мало ще такого розмаху й глибини, а мова — твердого формального шкелету — вони, ці союзники, може й не були потрібні. Тепер час до них звернутися — до століття козацької державности і початків козацького відродження.

Є то насамперед часи відродження волі, на що вказує багатий матеріал правничої, військової й адміністративної термінології. Є то часи, коли нас відвідувала ціла південна і західна Європа, а наші юзакки і снуди вешталися од Сарагоси і Люндії аж до Авсбургу і Мултія. Менше всього може літературна мова тих часів назватися мовою кабінетної лріяка, або примітивізму денщиків. Небезпека то мала «засмічення» мови (так близька і часто тожовна зі «збогаченням») германізмами, латинізмами і иншими чужинізмами. Не в усталенню аж до дрібниць сучасної літературної мови є поступ, але в блискучім вольовім доборі і повязанню духа найбільш значних енергією й волею століть наших із сучасністю.

Др. М. Масюкевич.

До поняття нації у світлі соціології.*)

Сучасна соціологія ще не сказала своє останнє слово що-до поняття нації. Та ніколи такого всіх обовязуючого слова не скаже. Проте маємо цілий ряд устійнених понять у цьому напрямі.

З виразів «нація — нарід» — «нація» є безперечно слово-твором первісним. «Natio» є походження латинського та має спільний корінь з словами natura — природа і nasci — бути зродженням. У Цицерона, напр., ім'я «natio» означає богиня породу. У Римлян поняття «natio» вказувало на окремішність походження, мови та звичаїв. Свідомости спільноти тоді, як і перед тим, бракувало, але була міцно розвинена свідомість окремішности од інших етнічних груп. Як що можемо спиратись на правдивість біблейських (книга Естер) подаль, то вже у старій перській державі спіткаємо у добі Асвера приклади охорони язикових привілеїв поодиноких етнічних груп держави. Також у тих часах уже проводилася продумана денационалізація поневодених народів. У цьому розумінні також, напр., викладав М. Драгоманів заборону асрійських володарів уживати в поневоленому Єгипті (коло VII. століття перед Хр.) первісних імен єгипетських князів та назв їхніх міст. («Чудацькі думки»). Без сумніву знане повстання Маккабейв мало в основі характер національний. Головним фактором зросту свідомости спільноти була релігія. Перешкодою являлись ріжниці класові. Старі греки усвідомлювали собі окремішність телленів від чужинців, але не дозріли до загальної усвідомлення спільноти, хоч часом (Периклес) і стреміли до здійснення якоїсь пантелленської ідеї. Винятком мабуть був Платон, котрий, м. инш., вважав, що теллен не має бути рабом. Ані насильне злучення кількох етнічних груп у одній державі, що провів Олександр Македонський, не втворило один грецький нарід. Доки античні міста ототожнювались з державами, не могло бути мови про ширше значіння окремішности національної. Лише громадянин міста Риму був «civis Romanus» (Бллінек). І хоч з поширенням римських володінь повстає «imperium», а вирази «populus» та «gens» простягаються на цілу державу територію, всеж і Римлянам не пошастило втворити свідомість національної спільноти підібтих груп. У середніх віках вираз «нація» мав своєрідне значіння. Тогочасні університети, напр., були звичайно адміністративно розділені на ріжні «нації». Але це ще не було знаком національного питання у розумінню модернім, що повстало в звязку з поширенням ідеї загальної людської рівности.

На початку європейської історії поняття держави та нації майже не розрізнялись. І сьогодні романське значіння «нації» майже цілком покривається з поняттям держави. Славянське поняття нації є конкретніше та ґрунтується більше на ріжницях мови. Оформилось воно приблизно на межі XVIII. та XIX. століть, а то передовсім під впливом німецьким. Були це насамперед Гердер, Фіхте та Гегель, котрі протягом цілого століття інспірували мислителів славянських, а особливо західних (Чехів). У нас, українців, по-

*) Просимо справити найважніші похибки в першій частині цієї статті («С. В.», 5—7): на ст. 12. ряд. 10. з горн замість «поетична» має бути «ноетична», р. 11. замість «рух» має бути «дух», р. 21—22. вираз «та Поляків» цілком викинути.

паття «нація» — «нарід» не є тотожні, а вираз «нарід» має більш конкретне значіння.

Нація не є витвором штучним ані випадковим, але являється продуктом суспільного розвою на основі психічної спільноти. Беручи як найважливіших і суспільних. Справне зроуміння цього факту є передумовою успішного досліду поняття нації.

Нація не є витвором штучним ані випадковим, але являється продуктом суспільного розвою на основі психічної спільноти. Беручи як найбільше точно, в це *процес*, що відбувається з певною етнічною групою. Через це нація ніколи не може бути вповні готовим витвором.

Сучасне соціологічне поняття нації здебільшого ґрунтується на підкреслюванні культурно-історичної єдності певної групи. Найбільш знаний побіч К. Рейнера ідеолог принципу національної автономії в був австрійсько-угорській монархії Отто Бауер розізнавав метафізичні, психологічні та емпіричні поняття нації. Біологічну (расову) сторінку в поняття нації висували наперед на одній стороні ідеологи принципу расового вибору (Гобіно, Ляуж і ин.), на другій — правничо орієнтовані (головно німецькі) автори. Психологічне поняття нації найбільше було накреслено Ренаном і в головних тезах використане Гумпловичем та Шпанном, що (подібно, як Бауер) бачив у нації «спільноту духа». Шерер та ин. знайшли специфічний знак нації в мові. Дж. От. Мілля зроуміння постання національної спільноти, як прояву взаємної симпатії, знайшло щирого прихильника в особі Бафетота, котрий під «нацією» розумів передовсім громаду собі подібних людей. Одним з найбільше поширених є т. зв. культурне поняття нації (Макс Шелер, Наймани, Л. Штайн, Градовський та ин.). З найновіших дослідників розуміє А. Фішер націю як спільноту «утворену історичною судьбою». Для Зайделя стремить розвій нації від життєвої спільноти до культурної єдності.

Культурний розвій є безперечно передумовою розвою національного, але поняття культури не вповнює цілого змісту нації. Розвій нації є синтезом всебічної діяльності певної етнічної групи. Рішають тут фізично-географічні фактори так само, як напрям взаємовідносин різних етнічних гуртів. Під впливом спільних умов життя повстають спільні інтереси та цілі, що зливають немов канвою для розвою т. зв. національної свідомості. Остання є узалежнена у одиниць ступінем їхнього особистого «я». Спонтанні прояви індивідуальної національної свідомості утворюють в певній етнічній групі своєрідне психічне підґрунтя, що звичайно (неточно й символічно) означається, як національний характер. Безперечним фактом але є, що без спонтанного усвідомлювання одиницями власної особистості не може бути й мови про національну свідомість. Велике значіння має тут культурна зрілість одиниці. Але й про тих, що в національній життю своєї групи тримаються за «моя хата з краю», неможливо категорично сказати, що вони є, мовляв, творами анаціональними. Національна свідомість у багатьох з них є лише в латентній стані, жерві до певного часу. Про раптовий зріст національної свідомості дають нам повчаючі приклад війни, революції та інші суспільні події всенародного характеру. Зокрема драматичні події значно впливають на підсилення національної свідомості (напр., всенародне вшанування пам'ятки Амундсена в Норвегії, остання «націфікація» в Галичині, й т. д.). Без життєвої драматичності не є можливий ані культ національних героїв, що для зросту національної свідомості має першорядне значіння.

Несправно твердив Ожєніко-Куліковський, що дитина до початку інтелектуального розвою залишається анаціональною. Основи національної окремішності, хоч і не в готових формах, але лише як певні диспозиції (нахили), є скриті в людській природі, отже й в дитині. Омосковцлення робило з українців «малоросів», але москалі з них не стали.

Всебічний розвій національної окремішності є узалежнений факторами фізичними (територія, природі багатства, вегетативні умови й т. д.), психічними (процеси усвідомлення спільноти в своїй групі та окремішності від груп інших) та суспільними (виховання, література, мистецтво й т. д.). Суспільні чинники мають значіння найважливіше. Значіння національної школи для існування нації признаємо сьогодні всі ми, — принаймні бодай теоретично. У античних греків мистецтво (рапсоди), побіч культури тілесної

(олімпійські гри) та спільності культу (дельфійська святиня), було найбільш рішучим чинником для повстання пангелленської ідеї. Мистецькі витвори геніїв найяскравіше передають своєрідність їхнього національного оточення. Візьмім музику Вагнера та Сметани. Цеж два світи! Шевченків поетичний культ страждань «покритки» є в цілій світовій літературі майже єдиним класичним взірцем того, як глибоко потрафити мистець відлуги зміст історичної трагії свого народу. Хиба є можливий Гетів «Фауст» не на германському ґрунті? Подібно типовою для французької своєрідності є творчість Альфреда де Віні. Для мисленія москалів є наскрізь характеристичні Толстой та Достоевський. Як що вживемо слів Шпенґера (в його творі про «заникаючу Європу»), — Толстой є символом Росії минулої, Достоевський — майбутньої.

Поодинокі нації, як їх сьогодні бачимо, не викажуть послідовну єдностайність щодо походження, мови, релігії, звичаїв, державного устрою й т. д. Напр., кров француза походить від іберів (басків, аквітанів), лігурів, кельтів (галлів) та ин. племен з доби масового пересування народів. Було б справним навіть твердити, що чим менше якась нація є расово чистою, тим більше заслугує вона на назву «нація» в найновітнім розумінню. Що окремішність мови не є передумовою існування нації, свідчать нації: американська (в межах Сполучених Держав Америки), ірландська, каналійська та ин. Фішер («Нові досліді») навіть балакає про нації: південно-африканську, австралійську, кавказьку, бесарабську (молдаванську) й т. д. Поняття нації звизує Фішер з одного боку з державною приналежністю, з другого — з численністю групи (понад 1—2 міліони). Але це не перешкоджає Ф. взяти пізніше за критеріон своєї класифікації «ступінь націоналізму». Без дальших доказів бачимо штучність та здогадність такої класифікації.

Ані що до релігії, звичаїв, державного ладу й т. д. не творять нації послідовну єдностайність. Що державна самостійність не є передумовою для існування нації свідчать нації: польська, фінська, естонська, латвійська, литовська, білоруська, українська, — перед 1917—18. рр. — та інші.

Нація в собі самій та на зовні являється групою єдністю, що підкреслює тенденцію всебічної окремішності. Прикмети національної окремішності мають характер індіферентний. Оцінювати їхню якість або вартість, напр., зі становища етики чи естетики було б безглуздом. Нація повстає, розвивається та заникає, як кожна природна група. Існує нація в ім'я самого існування. У ній самій є скрита самоціль — розвиватись або гинути. Нація успішніше різноманітні прикмети своїх членів та в цьому процесі стає новою дійсністю.

У цьому значінню розуміємо під «нацією» кожну етнічну групу (собі подібних людей), котра всебічно розвивається як самоцільна та окреміна суспільна єдність.

У дотеперішній (головно німецькій) літературі про проблеми нації було звичаєм розрізняти нації політичні або державні та — культурні (Майнеке, Візер, Челден і ин.). Але послідовне переведення цього розмежування не годиться з фактами. Політична окремішність, або інакше — тенденція до політичної самостійності, не проявляється як відокремлений процес, але є одним з етапів всебічного розвитку нації. Розвій політичний є складником суспільного розвитку в найширшому значінню. Часом політичний розвій попереджає культурний (напр., повстання нації французької, англійської та ин.), деколи відбувається рівночасно (американська нація), інколи слідує по культурним (у балканських та західних словян та ин.). Розділювання націй на державні й культурні має тільки формальне значіння.

Жертуйте на пресовий фонд ЦЕСУС-а!

Просимо вирівняти річну передплату!

КОРПОРАЦІЙНА ТРИБУНА.

СТОРИНКА СТУДЕНСЬКО-КОРПОРАЦІЙНОЇ ДУМКИ.

Редагує У. Ст. Корпорація «Чорноморе» — Данції.

Ч. 2.

Жовтень.

1931.

Зміст: Поняття й суть Корпорації — В. О. — Наша дійсність і корпорації — О. Згор. — Від редакції.

Поняття й суть корпорації.

Корпорація, побудована на підвалинах ієрархічного устрою та плеканні і збереженні традиції як національної так і внутрішньої, організаційної, це, передня сторожа — авангард організованого студентства, а в дальшому й будучого громадянства. Гуртовання в корпорації одиниць з національно-державницьким світоглядом, без ріжнці їх особистого, ідеологічного чи партійно-політичного переконання, розуміється за виключенням національно-деструктивного елементу, має дати багьківщині і майбутній державі через відповідне виховання і поступенне доцільне вишколення свідомих, карних і відповідальних за свої вчинки громадян.

Корпорація ставить на місце доривочности і розгублювання себе в безлічі суспільних течій — трівкості світогляду й організаційну послідовність, на місце спорадичности і анархізму — повну і беззастережну пошану авторитету і зберігання державно-творчої історичної традиції. Через відповідну набудову малих і згармонізованих гуртів — квітін організації, є корпорація поняттям цілоти і ланкою суспільного устрою, вона творить морально й фізично здорове ядро нації.

Особлива форма і структура корпорації, як вияв консолідованого і цілком дисциплінованого та в певному напрямі вишколеного студентства, давній організації всесторонні можливості розвитку в рамках студентського життя і побуту. Посидного ділянки студентського життя, як плекання спорту, іспі, позашкільного фахового, наукового та політичного самовиховання, знаходять лише у скорпорованій праці свою доцільність і більш трівале, ніж досі, продовження в ланцюгу академічних чеснот. Таким чином перетворюється студентство в життя — і працездатну організовану суспільну одиницю. Розгінним моментом і імпульсом праці цього на позір роздрібленого студентського життя буде бажання корпорації в чесній ривалізації праці, в стремліннях себе досконаліти, собі дорівнувати, а то й перевищити.

Помилковий погляд, мовляв студентська корпорація це лиш бажання себе зверхню виявити, наприклад, через ношення барв, та тим відокремитись від решти студентства, слід як найрішучіше відкинути. Не у зверхньому вигляді, до речі кажучи, індивідуальному замилуванні до зверхньої форми, як одного з засобів, і не в назві лежить суть корпорації. Корпорацією буде *кожда студ. організація* (і без ношення барв), *що в імя трівалости прибере цілку організаційну форму й дисципліну* разом із плеканням доброго і здорового студентського звичаю, товариської культури і дружности. Навпаки, не є корпорацією в ідеальному значінню цього слова, — навіть через ношення барв, такий гурт людей, що не відповідає тим корпораційним ідеям. Бо змісл студентської корпорації лежить в ідейному, точно підбраному і дружному згуртованню одиниць, що бажать бути *творчими*, оновуючи оточуючий їх хаос, бажать спільно *працювати, боротись та перемогти в імя прийдешнього* не голословністю чи демагогією, а в непохитному переконанню, що до цього треба бути належно і можливо всесторонньо підготованим. Це переконання даватиме моральну опору кождому їх починанню, — починанню одиниць тактових і загартованих, що *хочуть і вміють* підпорядкувати себе твердим законам дійсности.

Повне зжиття членів корпорації між собою в праці й забаві причиюється у великій мірі до легшого переборення багатьох труднощів на шляху їх молодечих поривів і стремлінь. Легкий перегляд і повне взаємопізнання членів у невеликих організаціях, якими є корпорації, змога краще

приглянутись індивідуальним нахилам і здібностям одиниць, дозволяє на краще й успішніше використати хвіб, аніж це можливе у масових організаціях, та запевнює можливість кращого розвитку і шкolenня цих здібностей для добра загалу.

Тісно з поняттям корпорації є зв'язана честивіть і лицарська сутність оточення й неупередженість до оточуючих її проявів щоденного життя і плекання цієї *духової* культури й аристократизму, що так чужі безідейному студентству, безформній студентській масі. Корпорація протиставиться тій масі, стремить збудити її з пасивності й духового анархізму та створити з неї нову суспільність, яка може краще зуміє відповідати вимогам хвили і грядучих подій.

В. О. — Кі «Ч.» Д

Наша дійсність і корпорації.

Починається новий академічний рік у нашому шкільному вихованні, а поруч із ним новий рік у розвитку характерів і стремлень ширшої збіраоти, студентської суспільності. В таких моментах студентська молодь через свої, не пересякні ще загато «реальними поглядами на світ», передові одиниці заставляються над тим, якби найкраще використати цей шкільний час поза спеціальними студіями для духового самоозначення, самовиховання характеру, дисципліни та джентельменства. Передові одиниці розуміють вже щораз ширше, особливо по останній невдачі наших визвольних змагань, що без масового перевиховання нашого інтелегентного доросту, передовсім із академічною освітою, на зразках культури волі й духа європейських державних і творчих націй, — нам дуже довго доведеться борятись зі сувородою дійсністю як безправним рабам духовим і фізичним. І вони шукають виходу з цього стану. Одначе досі не має ще серед нас — українських студентів, *широко спонуканованої та оформленої*, відповідаючої духові часу, нашої традиції й звичаям *форми студентського самовиховного руху*. Є лише початки, хоч зі своєрідною традицією та практикою: декілька студентських корпорацій згл. організацій, також і пластових, що у своїй самовиховній праці кермувались корпораційними принципами. Велика-ж більшість нашого студентства залюблена ще й досі в «чисто професійних», більше або менше філістерських, загальних організаціях, що за «навалом праці» часом і не знають... навіть числа своїх членів.

Ідейні одиниці, читаючи мемуаристику наших визвольних змагань, ставлять собі питання — чому вони не вдалися. І майже на кожному кроці знаходять відповідь: не було у нас навіть мінімально потрібного числа одиниць з європейським поняттям боротьби за волю і своє право, не було тої кінцевої маси провідників бодай з державно-творчими замислами, коли вже не з практикою; натомість мали ми, за малими і світними вимками, на жаль велику масу демагогів або просто різних егоїстів, що тільки руйнували кращі змагання чином або своєю страшною пасивністю.

Колиж поставимо собі питання, чи змінилось може тепер те психічне і практичне наставлення провідних верств наших, — то й найбільший оптиміст не зможе дати позитивної відповіді. Навідворот, порівнюючи засоби й обставини, справа стоїть ще гірше ніж у 1917—18 рр. — Ось кілька прикладів:

На еміграції не маємо й досі *одного* національного представницького органу, натомість маємо аж *три* державні центри; а далі ще й кілька підцентрів, які свою діяльність, иноді й за ворожі гроші, зводять лише на боротьбу між собою і з усім, що стремить до об'єднання, до соборности, а все це на підставі «реальної» політики і «блага» українського народу. А на наших західних Землях, по цей бік рижського кордону, в Галичині, на Волині, Подіссю, Підляшшю й Холмщині, навіть досіль нема ще одного дійсно національно-представницького і провідного органу. Спроби в цьому напрямі розбиваються все або о «засадничі речі», або-ж о дійсний брак загального стремління до одної цілі.

— Не краще з церквою. На Західних Землях маємо в головному два об'єднання — греко-католиків або уніятів і православних. Греко-католицька ієрархія у своїй більшості українська, хоч станіславський Єпископ ставиться вороже до державних і соборницьких стремлень українців, а в підкріплення свого розуміння соборности і «братерської любові» забороняє друкувати в

заледдарах «Рідної Школи», поруч католицьких, свята православні під загрозою здержання допомоги цій інституції. Ієрархія православної церкви під Польщею знаходиться в руках росіян, або москвофілів, ворожих до всього що українське. Крім того в порівнянню з греко-католицькою Галичиною відсоток евідомої української інтелігенції серед православних дуже малий. І замість того, щоб українська Галичина помогла, коли не реально то хоч морально, нашим православним братам із поза сокальського кордону у їх боротьбі за право мати свою національну церкву, то побожні патріоти з під стягу «католицької акції», яка на наших землях є виключно під езуїтським польським проводом, благословляють «унійну роботу», яку серед зроспаченого у справах віри, і правах українського православного населення північно-західних Земель веде ця-ж сама «католицька Акція без відома українських католиків, а за діяльною піддержкою польської поліції та адміністрації, руками «теж українського» Єпископа Чарнецького. Для цієї цілі утворено теж духовний семінар східного обряду в монастирі польських Домініканів в Дубні з *російською* викладовою мовою. (гл. «Католицький Провід» ч. 35. Шікаго, 10. IX. 1931), а не латинською, як про це писало «Діло», що зрештою суті цілої справи не міняє. — Чи це можливо, щоби де в західній Європі нашілись у якійсь небудь нації такі раби чужої ідеї і замислів, які власний нарід провадили до стану подібного, як у Сербів і Хорватів — до національного роздору? Кожні нарешті перестанемо ми бути навіть у наших найінтимніших почуваннях, бо в почуваннях віри, об'єктом чужих спекуляцій на наше взаїмне нищення й deprацію?

— Не краще є й на інших ділянках національного життя. Підложжам культурного розвитку нації є її економічний добробут. Якеж у нас це підложжя? Три четвєрті, або і більше, нашого населення зах. Земель животіє картоплею й ошіпком на те, щоб увесь продукт своєї праці віддати цілковито в оборот чужинцеві. Решта нарікає і мало що путнього робить. Наші-ж торговля і промисел не посередничать ані не постачають навіть одної тисячної усього товарообміну, який іде на наших західних Землях. Це є та мізерна база на якій малаб буїно рости наша культура. Тому такою мізерною є і сама культура: тираж часописів і періодиків, твори мистецтва, театри, монументальні будівлі, музеї і т. д., і т. д. — Де це все, яке та кілько цього?

А коли наш «обиватель» параз стане перед тим образом сумної дійсности, він, на оправдання нашої збірної і величезної лїньвости до *самостійного Думання і Дїла*, скигить свос рабське і жалісне «нам не дають, нас нищать» і т. п., забуваючи, що як ніхто і ніколи не міг нам у 1917—18 рр. так і не може на будуче заборонити усім нам хотіти і оборонно збудувати свою державу, усім читати в першу чергу лише свої часописи і книжки, усім знати лиш свій театр і мистецтво, твори своїх мистців, усім купувати і продавати увесь крам і товар у своїх. А коли ми цього не робили й не робимо — то не маємо права когось другого в нашій бідности обвинувачувати.

Для доповнення образу треба тут передосім згадати про нашу студенську організаційну дійсність. — «Єдність» і стремління до щораз кращого і вищого організованя виглядає на ділі ось як: — ЦЕСУС стоїть на передодні виключення половини членів — Громад за найпримітивніше невиконування своїх обовязків, за неплачення 10 до 20 сотикових місячних вкладок. Зайве говорити тут далі за «передплатників» «Студенськово Вісника», за участь у студенських спільно-організаційних працях, спільному духовому самовихованню, зїздах, розбудові своєї централі, будівлі своїх підприємств, репрезентативних або ужиткових домів, як це є у інших народів. Словом, на 27 громад-членів Цесус-а, функціонує правильно лише *пять*, решта-ж громад не то, що не вираховується із своїх зобовязань, а роками (!) не відповідає навіть на найпримітивніші запити. Виправдання: «нам не дають» — каригіде. Значна скількість нашого студентства студіє там, де можливість до праці і організації є, а навіть тим студентам там, де нормально працювати не дають, ніхто не може заборонити точно викопувати, хочби лише свої грошові, зобовязання. В Німеччині, теж саме і де инде, платять кожний студент 5—10 марок місячних вкладок до своїх студенських організацій. Зате там навіть найменша корпорація має свій дім або домівку; їх союзи мають свої спортові стадіони, купальні, санаторії і т. п. Чому того у

нас нема? Може тому, що ми «бідні»? Ні! Лише тому, що в нас немає найменшої дисципліни супроти себе самих, супроти своїх ідей і замислів. Чужинцві лиш ми скоріше скоримось і його прикази та замисли на ворож користь виконуємо.

Слід згадати, що доки ще в студеньких осередках сиділа «стара воєна», яка знала, що є жертва і дисципліна, доти організаційні справи розвивались, організаційна праця йшла живим темпом. Тепер вже та «стара воєна» на високих школах перевелася; приходять натомість молоді, яким у «напутстві» батьки тільки і кажуть нічим иншим не займатись, лиш тим, що для «ка'єри» своїх дітей потрібно. Буває і так, що матуристи не вміють навіть написати грамотно звичайної заяви; а подавляюча більшість не цікавиться поза своєю фаховою літературою абсолютно нічим духовим, хіба що кіном, фільм'їрками, забавою.

Така наша дійсність — коли брати її не поверховно, з зовнішнього блиску.

Якжеж нашій ідейній студенькій молоді себе самоозначити до якогось позитивного наставлення серед тої невідрадної дійсности для боротьби за краще будуче?

Це й є та найважлива проблема нашого національного життя — виховання молоді, якою в цей трагічний час майже ніхто зі старших не займається, або з каригідною байдужністю, а то і критикою, це питання обходить.

Нам молодим нічого ждати, аж хтось покаже колінь шлях по якому йти до самовиховання на дійсних і творчих громадян-провідників, нам треба шукати його самим. На поміч нам стане студювання шляхів, по яких йшла молодь інших відроджувачихся націй в минулому.

Клясицим прикладом може служити Німеччина з початку минулого століття. Роздerta в часі наполеонських воєн на різні ворогуючі між собою удільні провінції, васали Франції, находилась вона до певної міри в подібній руїні, як і ми тепер. В цей період безконечних воєн витворився новий тип студента-воєка, що раз учився на університеті, то воював, а потім знову доучувався. Повстають, передовсім у полудневій і західній Німеччині, ради студеньких гуртів, зложених з малого числа членів-приятелів, що вміли постояти за національну част, друг за друга, що вміли не словом але на ділі покласти голову за волю вітчизни. Ці малі організації, їх було звичайно по кілька, а то й по кільканайцять на кожному університеті, звались земляцтвами (Landsmannschaft), коли вони об'єднували членів із одної провінції, або після занять і ідейного напрямку праці «бурсацтвами» (Bursenschaft), від слова «бурса», «корпусами» («корпус» беззатяжних студентів — звіділь і загальна назва «корпорація»), спортовими корпораціями (Turnschaft), співацтвами (Sängerschaft), фаховими, науковими і т. п. В цих корпораціях брали живу участь молоді німецькі поети і письменники та визначні патріоти, пізніші державні мужі й старшини. Провідні одиниці цих організацій вже в початках їх існування виробили певну програму і напрями, по яких мали йти. Вони бачили й освідчували, що для того, щоб вивозити батьківщину з під чужого ярма та обднати її, — треба багато не тільки завзяятих і відважних бовжиків, але й людей з великою культурою духа, скромних, дрібних не раз, але зате витривалих працівників і фахових організаторів. В тому напрямі прибирають ті корпорації відповідні внутрішні правляльчкн. Їх стремління відзеркалюються в коротких кличах: Вітчизна, Соборність, Воля, Честь; на членів приймають лише випробованих і певних студентів-новиків — «фуксів», запроваляючи їх іноді й до жорсткої дисципліни і послуху, але живуть разом дійсно по братерськи, вираляють фехт і гімнастику, вчаться разом і розважають різні духові проблеми, або спільно завбавляються, — усе так, що старші і більш морально трівкі і досвідчені керують вихованням молодших. Разом теж і приймають участь у військових походах. Для виховання неустрашимости і твердості характеру заводять для усіх новиків обовязкові двобої на шаблі т. зв. «мензурія», які що певний, точно означений час, між заприязненими корпораціями відбувають. Своєм, ті організації поставили собі за ціль виховати батьківщині мужів-лицарів. Без того перевиховання, як це засвідчували авторитетні державні мужі, Німеччина не булаб так скоро стала могутчою державою за Бісмарка. І хоч

нізніше, за часів німецької великодержавності, ці організації підпали, заживачи розкошів на заврах минулих побід і славних традицій, то всеж таки континентуваній дух хоробрости, що його не закинули, дав у світовій війні німецькій армії десятки тисяч тих «порізаних» буршів-старшин, що ім дійсно увесь світ не був страшний.

І як давніше у нас на Україні, студенти (спудей — бурсаки) Київської Академії або інших шкіл, їдуть на Січ, перебувають дуже строго повинтво у Дикому Полі на те, щоби по виказанню трівки характеру й хоробрости в боротьбі за віру і нарід свій прийнято їх до Запорізького Лидарства, — так у теперішньому нашому положенню, що вимагає від нас найбільшого організаційного напруження й самопожертви на те, щоби вийти побідником а теперішньої руйни, а не пропасти як рабський погній для чужого добра, — треба нам відновляти ті традиції нашого славного минулого, щоби самим добути наше визволення впертою боротьбою на усіх ділянках життя чи на полі бою. До цього потрібно маси інтелігентного проводу, який перейшов відповідну школу характеру і волі. Нам рішучо замало, що по теперішніх студеньких загальних громадах лише деякі передові одиниці вироблюються на діяльних громадян. Вимогою хвилі є, щоби уся студеньська маса заактивізувалась, щоби у нас не було більше філістрів-руїників, — лише щоби увесь академічний доріст був заправлений, здисциплінований і готовий на всяку самопожертву. А це зможемо осягнути тільки тоді, коли поступенно усі студенти стануть дійсними членами організацій, основаних на корпоративних засадах, коли на місце членів великих громад, нічим не звязаних між собою, виступлять тісні гурти дійсно зорганізованих членів, що навчається слухати, відповідати за свої вчинки і виконувати свої постанови. І це саме є те, до чого в першу чергу стремить корпорація.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

О. Згор. — К1 «Ч». Д.

«Корпоративна Трибуна», як сталий додаток при «Студеньському Віснику», появляється в обемі 4—6 сторінок у кожному числі. Додаток цей присвячений тільки статтям на корпоративні теми. Звідоження з діяльності і т. п. будуть і надалі, мститися в огляді життя українського студентства.

Всі матеріали для «Корп. Трибуни», як теж запити і побажання просямо вислати прямо на адресу: U. St.-Verbindung «Tschornomore» Danzig — Lgf. Technische Hochschule.

ЦЕСУС.

Комунікат Управи ЦЕСУС-а ч. 6.

Прага 10, жовтня 1931.

Президія. З новим пікнічним роком Управа Цесус-а засилає всім товаришам побажання як найкращих успіхів в науці та тісній співпраці з Управою Цесус-а і точнішого виконування своїх членських обов'язків супроти централі.

Минулий шкільний рік був для Управи Цесус-а дуже тяжким, бо більшість наших членів була мабуть тої думки, що вони сновнили свій національний обов'язок тим, що приступили до своєї централі, а увесь тягар праці віддали Управі, не журячись тим, серед яких умовин приходиться її працювати.

Управа Цесус-а старалась всіми силами усунути це ненормальне явище, та на жаль всі її зусилля не вдались. Найбільш яскравим доказом як тяжко приходиться Управі працювати є це, що деякі члени не вважали навіть за відповідне відповідати на листи Управи і не раз треба було писати 3—4 рази, щоби кінець кінців дочекатися відповіді. Членські вкладки на загальні впливали дуже поволи. Залеглости деяких організацій є дуже великі, мимо всяких упімненій і загроз з боку Управи. Є навіть такі організації, які дотепер не внесли нічого. Рівнож тяжка була справа з оподаткуванням на міжнародні студеньські зїзди. Мало котра організація надіслала згадане оподаткування, так що наша делегація брала участь в міжнародних зїздах за позичені гроші, підчас коли Виділи поодиноких організацій держать зібране вже оподатко-

вання в своїх касах. А вже найтірше представляється справа зі Студ. Вісником. Здаючи собі справу з великого пропагандистного значіння С. В. Управа Цесус-а старатися щодо цей журнал за всяку ціну виходити і апелює до Вас, Товариші, піддержіть його.

Організаційні справи. а) Тому що красиві реферати, з огляду на брак матеріяльних засобів для вислання делегації на зїзд Цесус-а, висловляя побажання, щоб загальний зїзд Цесус-а відложити на пізнійший речинень, Управа Цесус-а рішила на засіданню з 5. X. ц. р. скликати зїзд аж з весном, який бувби рівночасно ювілеєм 10-літнього існування Цесус-а, якщо потодяться з тим організаці поза краєм. Тому Управа просить всі організації висловитися з цьому напрямі найпізніше до 25 ц. м., при чому мовчанку уважатимемо за згоду з рішенням Управи.

б) Управа Цесус-а навязала звязки з деякими новими українськими студентськими організаціями, які заявили охоту вступити в члени Цесус-а. Є це: Студенська Громада в Братиславі (Словаччина), Греноблію (Франція) і Молода Громада в Перемішлі

в) Для зорганізування українських студентів Ньюйорку, Управа Цесус-а створила нову референтуру, яку вестиме інж. Нововірський з Ньюйорку.

г) Управа Цесус-а допоруцає всім організаціям вибрати спеціального референта для справ, звязаних з Цесус-ом, який бувби відповідальний за виконування обовязків громадою супроти централі. Зазначуємо, що деякі організації назначили вже таких референтів і співраца з тими громадами є живішою.

г) З огляду на це, що багато громад, як вище згадамо, зовсім занебдують свої обовязки супроти Цесус-а, Управа рішила на засіданню дня 8. X. завісити в членських правах слідуячі громади:

1. Сусор — Чернівці з днем 1. X. ц. р.
2. Укр. Студ. Громада — Варшава з днем 1. X. ц. р.
3. Ватра — Львів з днем 1. X. ц. р.
4. Торговельник — Львів з днем 1. X. ц. р.

д) Рівночасно слідуячі громади дістають загрозу, що оскільки не направлять свого відношення до Цесус-а до дня 15. XI. ц. р., то з тим днем будуть завішені в членських правах:

1. Каменярі — Пшібрам.
2. Січ — Грац.

е) Оскільки всі громади погодяться на відложення зїзду Цесус-а до весни, то Управа просить поодинокі громади уповажнити її виключити з членів Цесус-а Союз Укр. Студ. Організацій Канади в Саскатуні, який був завішений в членських правах з днем 15. травня ц. р., як рівнож організації, вичислені в тим уступі слід г) і д) цебо ті, які є завішені і одержали загрозу. **Спротиви** просить ся слати до 15. XI. ц. р., при чому мовчанку уважатимемо за згоду.

Економічні справи. а) Ще раз Управа Цесус-а завзиває всі організації вирівнати членські вкладкк, бо в противному случаю будемо змушені і дальші байдужні організації завісити в членських правах.

б) Пригадуємо всім організаціям, що оподатковання на міжнародні зїзди належить як найскоріше надіслати до скарбниці Цесус-а, бо як вище згадано, наша делегація брала участь на зїздах за позичені гроші.

в) Подаємо до відома, що брошура в справі шкільництва під Польщею, яку Управа мала видати, не могла піти до друку з браку матеріяльних засобів. Управа числила, що як всі організації вирівняють членські вкладки і надішлють оподатковання, то вона зможе частину зужити на видання згаданої брошури, яка малаби для нас велике значіння.

Культурно-суспільні справи. а) Взиваємо всі наші організації, щоб надіслали до Студ. Вісника ріжні статті, справоздання і т. п., щоб наш орган був дійсно зеркалом студентської праці.

б) Закликаємо всі організації як найскоріше надіслати належність за С. В., а оскільки не хочуть чи не вміють його розповсюджувати, то просимо нам це заявити, щоб не робити непотрібних видатків. Рівнож просить ся подати число примірників, які кожна організація може розпродати.

в) Подаємо до відома, що С. В. 8—10 вишлеться всім організаціям за винятком тих, котрим здержано вже висилку з ч. 5—7, при чому зазначаємо, що число 11—12 не дістануть слідувачі громади, які абсолютно не вичисляються за С. В.:

1. Ак. Т-во — Берлін. 2. Укр. Студ. Громада — Париж.

Міжнародні справи. а) Цесус брав цього року участь у міжнародних з'їздах в Букарешті, Ньюйорку, в з'їзді студентів балтійських держав в Ковні і в з'їзді славянського студентства в Братиславі. Зазначається що в Ньюйорку заступав Цесус п. Семенна.

б) Сего року відбудуться ще 2 міжнародні студентські з'їзди: один правдоподібно в Празі, а другий в котрійсь із західно-європейських держав (місце ще не визначене), в яких участь української делегації є конечна, для того просимо зголошувати вольонтерів на ці з'їзди.

За Управу Цесус-а:

Орелецький Насиль, в. р.
Президент.

Колодій Василь, в. р.
Секретар.

Гості в Цесус-і. В дні 25. та 26. липня ц. р. були в Празі відпоруčníки литовського студентства з Ковна на чолі з п. Баліунас, головою Відділу Міжнародних зносин литовської студентської Централі, Литовські товариші відвідали також домівку Цесус-а, де їх прийняв голова нашої студентської Централі т. Орелецький. Протягом цих двох днів обговорили литовські делегати з головою Цесус-а багато справ, які торкаються взаїмодносин литовського та українського студентства. Дня 31. жовтня ц. р. відвідав голову Цесус-а редактор українського щоденника «Свобода» в Новім Йорку — п. Ревюк. В розмові з п. редактором Ревюком (підчас якої була присутна ціла Управа Цесус-а) торкнувся голова Цесус-а багато питань, які відносяться до нашого студентства в Сполучених Державах Північної Америки, та його есентуальної співіраці з нашим студентством в Європі.

З чужиної преси. Берлінська «Tägliche Rundschau» з липня приносить інформації про українське студентство й Цесус д-ра Ганса Баєра з Гамбургу. Автор цих інформацій підчеркує великі труднощі, серед яких приходиться українському студентові студіювати.

Датки на пресовий фонд С. В. Т. Подригуля І. (збірка в секції укр. студ. при «Просвіті» в Луцку) — Кє 37.20; д-р Д. Маєр-Михальський в Букарешті — Кє 20.—; П. Геродот Д. в Букарешті — Кє 20.—; Т. Дебера В. в Празі — Кє 5.—; збірка відділу У. А. Г. в Празі: Д. Равич Кє 10, Е. Гаєн 10, І. Яхно 10, Р. Мирвич 10, Ярослава Меляник 5, Е. Андрейчук 5, В. Андрейчук 5, В. Сологуб 5, Е. Врецьона 5, В. Шостакевич 3, разом — Кє 68.—; всього разом — Кє 150.20; Т. Якубович (збірка в Чернівцях) — Левів 400.—.

Дякуємо шире всім жертводавцям і при нагоді ще раз висловлюємо по дяку «Кооперації» (Данці), за давно надіслані Кє 500.—.

3 ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА.

Українська Студентська Громада в Кракові. (Далі). Загальний білянс праці секцій зріс, в порівнанні з попередніми роками. Заходом секцій відбувалися майже що неділі всякого рода імпрези. Врепті треба додати, що крім праці секцій, Управа У. С. Г. підготувала з дискусійні еходини, з реферати і 7 аматорських вистав. Члени У. С. Г. беруть також живу участь в українських установах в Кракові і є великою поміччю в поширенню їх діяльності.

Требаб також згадати про організаційно-адміністративну сторінку У. С. Г. Управа Т-ва мала варті для членів 5 разів в тижні, на яких полагоджувала всі важніші справи членів. В домівці є всі важніші українські і чужі часописі і журнали а також для розривки шахи. Управа давала також інформації про студії на краківських високих школах. Для Т-ва винайняв Виділ домівку від Т-ва «Просвіта». В цій домівці міститься канцелярія, бібліотека і майно У. С. Г.

Бібліотека У. С. Г. числить 454 чисел. На бібліотеку видано в 1929—30 шк. році 308.20 зол. Найбільшою популярністю тішились видання «Ч. К.»

для того У. С. Г. стала членом цього видавництва «Червоної Калини». Крім того пренумеровано 14 часописів в примірниках.

Управа У. С. Г. робить також заходи для отворення власної харчівні. В тій цілі переведено збірку, яка принесла коло 400 зол., ці гроші зложено поспіль в П. К. О. Т-во носяться з думкою заслужити в Кракові філію Т-ва Прихильників Освіти, якого метою булоб допомагати бідним студентам студіючим на краківських високих школах. Виравді вже і тепер У. С. Г. веде допомогову акцію, яка проявляється тим, що Т-во позичає потрібним товаришам гроші. З позичок таких користало в ак. році 1930—31 30 членів. З причин матеріальної кризи Т-во не могло розвинути як слід своєї допомогової акції. Університетські власти признали У. С. Г. маленьку допомогу одначе зволікають з її виплатою. Рівнож Т-во не дістало в згаданому році жадної підмоги від Т-ва Прихильників Освіти. Так як усюди в студеському життю так і в Кракові можна поділити студентів на 2 групи. Меншу з ініціативою, розгоном і охотою до праці і більшу пасивну. На щастя в Кракові зібралось досить багато з першої групи, які й ведуть всю роботу. Ще в тамтому шкільному році помітне було братання наших товаришів з сусідами, а цього року такі случаи поза кількома виїзками не трапляються. Рівнож належить вже до минувшини незгода між самими нашими студентами. Одначе треба ще багато працювати, щоб вповні досягнути мету нашої організації.

Теребовельщина. В теребовельському повіті було в останньому році 54-ох студентів високих шкіл. В тім числі є також абсолютні гімназії, які з ріжних причин не могли вписатись на високі школи. Звичайно про студеське життя в неуніверситетському місті можна говорити лише в часі святочних і великих ферій. Студенти теребовельського повіту організуються в «Секції Молоді» при філії Т-ва «Просвіта». Секція обіймає формально тілві тих товаришів, які є членами «Просвіти». Самостійної повітової організації в теребовельському повіті нема з двох причин. Раз тому, що адміністративна влада переслідує всякий самостійний рух молоді, а друге, що в той спосіб краще звязатись з старшим громадянством, що виходить членам на користь, бо мають змогу научитись від старших провідництва. Секція уладжує в часі ферій і свят правильні тижневі сходини, на яких зачитується ріжні відчити і ведеться річева дискусія над відчитами. В часі цьогорічних ферій виголошено 8 таких рефератів. Реферати мали підвистити рівень інтелігенції наших майбутніх провідників. Крім того секція влаштувала одні вечериці, з яких дохід призначила на добродійні цілі. Рівнож секція перевезла збірку з рамени Т-ва Прихильників Освіти, яка дала цього року досить поважну суму 600 зол. Дуже значна є праця студентів по селах. Вони працюють переважно по читальнях, провадять хори, оркестри, аматорські гуртки тощо. Окремо треба згадати про абсолютів учителських семінарій, які не одержали посади. Таких (в більшості жінок) є в теребовельськім повіті 21 осіб. Їх доля незавидна. В теребовельському повіті владає в очі брак зацікавлення ЦЕСУС-ом і його діяльністю на міжнародному полі. Цю аномалію ми повинні старатись всіми силами усунути.

Луччина. Слід з приємністю вітати відрадне явище українського студентства на Луччині, яке нарешті зрозуміло вагу сучасного критичного положення на Волині. Воно постановило організувано допомогти своєму населенню в його культурно-освітній праці, в тій цілі зорганізувалось в секцію українських студентів при Луцькій Просвіті. Організаційні збори відбулись 13. вересня ц. р. на яких вибрано Управу секції в слідуючому складі: т. В. Федорчук — голова, т. М. Ницці — місто голова і організаційний референт, т. І. Подригула — секретар, т. В. Дідковський — скарбник і т. О. Новицький — пресовий референт. Слід зазначити, що Загальні Збори і Управа секції в словились за тим, щоб повести систематичну культурно-освітню працю гловисно між селянством, а рівнож дати ініціативу для зорганізування українського студентства в інших повітах Волині.

Жертвуйте на пресовий фонд ЦЕСУС-А!

Міжнародні студенські зїзди 1931.

(Звіти українських делегацій).

8. конференція студентства балтійських держав в Ковні відбувалася в днях 3.—7. червня ц. р. На конференції мали полагодити справи, які торкаються балтійського студентського союзу «Селл», та обговорити прийняття польського студентства (Варшава). Підчас конференції улаштовано кілька екскурсій по Литві залізницею та кораблем. На конференцію запрошено вперше також представника Цесус-а, на виразне бажання литовського студентства. Українське студентство заступав т. Юліан Полтавець, що перебував в цю пору в балтійських краях, бо з Цесус-а за браком коштів з Праги ніхто не міг поїхати до Ковна. Крім цього, Управа Цесус-а надіслала окреме привітання зїздові балтійського студентства. Наш представник говорив на банкеті міністерства закордонних справ. Щиро витали його господарі ковенського зїзду. Українським питанням зацікавилися ширші круги литовського громадянства та прохали його дати відчит про Україну також і поза конференцією.

Багато часу забрала дебата над польським питанням. Делегації балтійського студентства не були однозгідні що до прийняття польського студентства до балтійського союзу. Коли литовці рішучо були проти прийняття поляків, то латині з початку вагалися в своїм рішенню. Фіни та естонці були за прийняття поляків до балтійського союзу. Рішено скликати на жовтень цього року надзвичайну конференцію балтійського студентства, де остаточно мали би вирішити справу прийняття польського студентства до «Селл». Події в Латвії (закриття польських товариств та арештування польських сепаратистів) та загострення польсько-латишських відносин правдоподібно остаточно погребуть справу прийняття польського студентства до «Селл». Наш делегат брав участь у зїзді як гість.

Конференція слов'янського студентства в Братиславі відбувалася в днях 3.—9. липня ц. р. з нагоди свята слов'янської середньошкільної молоді в тім же місті. Цю конференцію скликала словацька студентська централа (Братислава) в porozумінню з Центральним Союзом Чехословацького Студентства (Прага). Ціль конференції — це намітити плян тіснішої співпраці між подібними слов'янськими студентськими централами та обговорити питання негайної практичної реалізації постанов міжнародних студентських зїздів, які відносяться спеціально до слов'ян.

З незрозумілих причин поляки не приїхали на конференцію ані не дали жадної відповіді на запрошення до Братислави. Білоруське студентство (не знаємо саме чому) не запрошено на братиславську конференцію. Саму конференцію відкрив голова братиславського студентства та висловив надію, що слов'янське студентство знайде спільну базу porozуміння та тим скріпить престиж слов'янського студентства поза слов'янським світом. Наш представник — т. В. Орелецький — вітаючи конференцію від українського студентства (в українській та чеській мовах) підкреслив, що українське студентство усе пропагувало ідею зближення слов'янського студентства та народів. При цім згадав про Кирило-Методіївське Брацтво з його ідеєю всеславянської федерації народів. З прикрістю ствердив наш представник, що українське студентство часто оминали при всяких усеслов'янських маніфестаціях, що тільки ослаблювало відпорну силу слов'янства. Пора вже рахуватися з тим, що без українців неможливе жадне правдиве усеслов'янське зближення. Українського делегата нагороджено довготривалими оплесками.

Крім цілої низки вказівок практичного порядку конференція випесла також постанову, що усі слов'янські мови є рівновартними. Московська мова, яку запропонував московський делегат як одну офіційну слов'янську мову перепала через спротив українського делегата, який ствердив, що московська мова може мати певне історично-культурне значіння серед слов'ян, але практичного примінення вона не має так великого, як це собі уявляють передовсім московські представники. Дальше заявив представник Цесус-а, що рекомендація конференції, аби слов'яни студіювали кирилицю, не має реального значіння, бо майже серед усіх слов'янських народів, а головню серед українців, є тенденція, завести у себе латинську азбуку. Через це український представник не розуміє, чому московському делегатові так дуже за-

лежать на тім, воя словянці студіювали кирилицю. Конференція прийняла компромісову постанову, а саме: дозвучується слов'янам учитися кирилиці, але рівночасно вгазується на те, що кирилиця не має будучности. Слідуючу конференцію слов'янського студентства призначено на осінь або зиму ц. р., а то до Праги або Варшави. При кінці конференції відвідали делегати мотелу ген. Стефаніка коло Братислави.

XIII. зїзд Міжнародної Студенської Конфедерації (СІЕ) в Букарешті
9.—22. серпня б. р. На програмі зїзду були: справа прийняття нових членів, виміна та подорожї студентів, міжнародна студенська санаторія, спортова олімпіада, зміна статутів, економічні справи ітд. Справа політичного характеру мали передискутувати поза зїздом СІЕ, на окремих засіданнях — під головуванням президента СІЕ — Сорена. Поляки хотіли відібрати Цесує-ові представництво українського студентства з Західних Земель України, що знаходиться тепер під Польщею, й голвно нашого студентства з Східної Галичини. Щоби себе запевнити в цїм та підкріпити в бадьорости вони відїхали два рази до українського делегата й спитали, чи не правда, що Цесує заступає українське студентство з укр. території, що знаходиться під Польщею. На це відповів їм укр. делегат, що так. При цїм треба відмітити, що на букарештєнськїм зїзді був тільки один український делегат, а це т. В. Орельський. Буковинське студентство помимо своїх запевнень не вислало ані одного делегата до Букарешту.

Праця українського делегата була в Букарешті надзвичайно утруднена. Можна би сказати, що навіть не було певної свободи руху для українського делегата. Всеж таки український делегат багато дечого встиг зробити. Він здав звіт з діяльності Цесує-а за останню шкільну каденцію, торкаючися різночасно й невідрадного положення українського народу по свговій та вгвольній війні. Далі брав наш представник чинну участь в комісіях. Цього разу дуже часто український делегат брав участь у голосуванні, на інтервенцію чехословацької та англійської делегацій. Наш делегат спротивився визнанню московської мови як міжнародньої на біжучий шкільний рік. Навпаки представник Цесує-а заладав, щоби українську мову признати на наступний шкільний рік як міжнародню. До якогось рішення у цій справі не дійшло. Слов'янські делегати поділилися на різні групи, так що справа була безвглядна, щоби яка небудь нова слов'янська мова могла перейти. Проти московської мови були поляки, українці та білорусини, в імені яких говорив представник Цесує-а. Білорусинів не було на зїзді. Рівнож московського делегата не допущено до Букарешту: румунський конзудь відмовив дати москалем візу, і то помимо бесчисленних інтервенцій з боку москалів та румунського студентства.

Зїзд помимо болгарсько-сербського та польсько-українського напруження здавалося, що проходить спокійно. Німецького питання уже вгльовно не було. Дразливі політичні питання вгльмінували поза конгрес. І справді зїзд працював з початку позірно дуже спокійно. Але це була тільки тиша перед бурею. І та буря прийшла досить несподівано та мала для самої СІЕ дуже неприємні наслідки. Замість німецького питання згльвилось на букарештєнськїм зїзді друге питання, здавалося не таке то дуже важке, але згодом воно розрослося до таких розмірів, що огрозило саме існування Конфедерації. Була це справа т. зв. централізації СІЕ. Перші критичні виступи звернено проти Центрального Бюра Конфедерації (Office Central) з осідком в Брюсселі. Це бюро веде бельгійське студентство. Багато делегацій не були задоволені з діяльності цього бюра. Англосаксонська група запропонувала перенести Центральне Бюро до Женеви або до иншого швайцарського університетського міста, де би це бюро могло працювати спокійніше та не було під впливом жадного центрального союзу. Це Бюро мало би також перебрати працю инших комісій СІЕ. В Бюрі мали би працювати дві концентні сили, з яких одна би займалася справами високих шкіл, а друга студенськими подорожками. До того ще би належав відповідний плачений персонал. Делегат Сполучених Держав Північної Америки — який репрезентував The National Federation of USA з її пів мільона членів, рівнож інші делегації, які підтримували цю пропозицію, бачили тут потрібну користь для СІЕ. За перше це Бюро могло би далеко краще працювати з усіма студенськими центрами ніж це досі

робило брусельське бюро. По друге, могла би усунути престижні дискусії, коли критикуються працю такого бюро, яке не є під патронатом жадного центрального союзу. По третє, тому що цей Секретаріат (чи Бюро) буде поза впливом якого небудь центрального союзу — тим самим й відпадуть гострі політичні дискусії внутрі СІЕ, які працю Конфедерації тільки непотрібно гальмували. Цю пропозицію підтримували англійці, шкоти, Південна Африка, Голандія т. в. Проти пропозиції була Бельгія. За бельгійців вступилися інші зааризнені делегації з романо-словинського блоку і так з того вивязалася боротьба «за» і «проти». Коли голови делегацій не могли погодитися що до перенесення Бюро з Брюсселю до Женеви, то тоді ця справа прийшла на першу комісію. Головним речником був тут голова студентства Північної Америки Ed. Morrow. З огляду на вагу цієї справи запитали про думку інших комісій. Усі комісії висловилися за реорганізацію, крім другої (університетські та станові справи). Справу цю подано на пленарним засіданню зїзду. При тайнім голосуванню (треба кваліфікованої більшости — розходиться про зміну статутів) справа реорганізації СІЕ перенала. Також вибори Виконавчого Відділу СІЕ мали великий вплив на пізніші події. Вибірало кілька віцепрезидентів, президента, генерального секретаря, скарбника та інших функціонерів Виконавчого Відділу. Хоч ситуація була досить критичною створилися дві групи, які себе при виборах взаїмно поборювали. І це якраз й долило оливи до вогню. По виборі поляка Пожариського на президента СІЕ заявили голандці перші свій виступ з Конфедерації. За ними пішли данці, шведи, шкоти, Південна Африка та Сполучені держави Північної Америки. Наступила загальна констернація на конгресі. Того самого вечера мали зійтися делегати на надзвичайну нараду, щоб рятувати ситуацію. Але ця нарада мало що принесла цікавого. Інші делегації, як литовці, латинці, італійці та багато інших не давали від себе жадних заяв про виступ з СІЕ. Вони чекають на наслідки сецесії шістьох центральных союзів з СІЕ. Не займав жадного становища й наш делегат. Ситуація аж занадто складна та не вияснена. Звичайно, що Цесус бажав би бачити інший дух у Конфедерації ніж це досі було, головню щоби в Конфедерації приміняти принципи заступництва національний, а не державний. За цей принцип і боряться наші делегати вже від кількох літ на міжнародньому студентському форумі.

Звичайно що при такім стану річей в Букарешті поляки уже не відважилися виступити проти представництва Цесус-а, щоби наша Централь не заступала українське студентство з частини України, що тепер знаходиться під Польшею. Цікаво, що навіть т. зв. антантські центральні союзи виступають проти дотеперішньої політики в Конфедерації, де перевагу досі мали фактично французи, поляки та бельгійці. Зїзд СІЕ мав на той рік відбутися у Стокгольмі, але з виступом шведів треба було шукати іншого осідку річного зїзду 1932 р. обрали цим разом місто Рігу. Голандці знов відмовилися від організування міжнародньої студентської спортової олімпіади, яка мала відбутися 1933 р. в Амстердамі. Англійці старалися відвернути цю катастрофу СІЕ й виступили з довгою промовою в оборону Конфедерації.

Український делегат мав довшу розмову з головою північно-американського студентства Morrow, в якій торкнувся взаїмовідносин американського та українського студентства. Рівнож з литовцями та англійцями був наш делегат в постійнім контакті.

Міжнародня Студентська Поміч (International Student Service) з осідком в Женеві організувала свою конференцію вперше на американській землі, а саме в днях 31. серпня до 9. 9. вересня в помешканню жіночої школи Mount Holyoke College не дуже так далеко від Нового Йорку. На зїзд прибуло 204 делегати від 39 націй з різних континентів. Майже половина делегатів приїхала з старого краю (Європи). Українське студентство репрезентував п. інж. В. Семенина з Нового Йорку. Інж. Нововірський не міг приїхати на конференцію, бо був службово переобтяжений. Конференція присвятила багато часу організації допомогової справи студентству різних країв, обговорено бюджет Помічи та план праці на біжучий рік. З міжнародніх справ сплилися зїзд на сучасній світовій економічній кризі. Особливо велика аri-

тація велася за зменшенням міжнародних боргів. Американці відчитали кілька рефератів про шкідливість в Америці.

Конференція працювала в трьох комісіях. З важливіших рішень конференції треба підкреслити, що рішення послати спеціальну делегацію до Союзу для студіювання комунізму, рівнож до Італії для студій фашизму. Український делегат запропонував конференції, аби вислати делегацію до Польщі для студіювання питання меншин, котрі загрожує мирова в Європі. Пропозиція ця не перейшла, а це тому «що українська делегація не була надто «сильна» як це пояснює наш представник на зїзді Помочи. Наш делегат, який опановує досконало англійську мову, розмовляв з ріжними делегаціями про справи українського студентства та теперішнього положення українського народу. Конференцією проводив директор політичної школи в Берліні. Дальший зїзд Помочи відбудеться правдоподібно в Чехословаччині влітку 1932 р. Сподіваємося, що на ньому буде брати участь більше українських делегатів. При цім хочемо подякувати українському американському «Об'єднанню» за фінансування участі нашого представника на конференції Помочи.

VIII. Конгрес Міжнародної Університетської Федерації для Ліги Націй в Женеві відбувався в днях 25.—29. серпня ц. р. Конгрес відкрито звичайно урочистістю в салі Союзу Народів. На зїзді були заступлені представники 25 національних груп, що є членами Федерації. Делегатом української групи був професор Бородавський (Подєбраді). Між присутніми був почесний голова Федерації — проф. Ціммерн та генеральний секретар Ліги Націй Сер Ерік Друммонд, якого обрано почесним членом Федерації. Конгрес розглянув звіт генерального секретаря Міжнародної Університетської Федерації (FUI), з якого видно зрієт її. Конгрес обміркував понад 40 ріжних питань, які поставлено було ріжними національними групами на порядок дня зїзду. Швайцарці підняли питання про соціальну діяльність Федерації. Чехословацька група запропонувала організацію окружних зїздів (Congrès régionaux) Федерації. Як базу для цієї пропозиції прийнято на увагу практику подібного конгресу, що відбувся цього року в Братиславі. Англійська група знов запропонувала студіювання такого problemu: Союз Народів та невільництво. Польська делегація знов запропонувала пацифістичні справи: а) роззброєння моральне, б) обовязковість арбітражу та вступивше роззброєння.

Що торкається життя внутрішньої організації F. U. I. конгрес визнав необхідним мати в секретаріаті крім генер. секретаря також помічника генер. секретаря.

Українська група забирала голос в справі Ревізійної Комісії F. U. I. Дальше підняв український делегат справу скарбника, а саме, аби відділити функцію містоголови федерації від обовязків скарбника. Цю справу відложено до слідуячого зїзду FUI.

Слідуячий (девятий) конгрес FUI відбудеться в Женеві на початку вересня 1932 р. для інтелектуальної частини зїзду (1932 р.) намічено питання, запропоноване німецькою групою, а саме «Світове безробіття».

Обрано нове Бюро на чолі якого стоїть швайцарець. Дальший зїзд викон-ради буде в Лондоні в р. 1932.

Бібліографія.

Ivan Franko: Horský orel. (Zachar Berkut). Historická povídka z ukrajinštiny, přeložil Dr. Jiří Hájekský. Ilustruje ukrajinský malíř Jiří Vovk. Nakladatelství Františka Rejce. Str. 212.

A. Kaščenko: Bojovníci za pravdu. Str. 183. Перекл. і видавець ті самі.

A. Kaščenko: Zničení orlího hnízda. Str. 204. Перекл. і видавець ті самі.

Останніми днями у празькім видавництві Фр. Ребца вийшли три українські твори — «Захар Беркут» Івана Франка. «Борці за правду» та «Зруйноване гніздо» Андрія Капшенка, всі в перекладі доктора Юрія Гавського, з ілюстраціями Юрія Вовка. До «Захара Беркута» перекладчик додав у кінці книги чуло й гарно написану біографію Івана Франка.

Не можна не висловити перекладчикові і видавцеві вдячності за не звичайно старанне й культурне виконання завдання, яке вони собі поставили

— ознайомлення чеського громадянства з українською літературою. Випуск цієї серії в лише першим кроком у виконанні широко закресленої програми. Три частини історично трилогії Б. Ленкого мають вийти по новім році.

На загал треба зауважити, що систематично з українською літературою ніхто ще досі не знайомив західню Європу. Чао від часу цілком випадководесь виходив переклад того чи иншого перекладу з української мови. Але все це робилося незвичайно несистематично й спорадично.

«Наукова об'єктивність» референта німецького славистичного часопису. У Бреславі від кількох років виходить німецький славистичний щорічник *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, який видає східньо-європейський інститут у Бреславі. Постійним референтом літератури у «Річниках» в Емму Хаертел. Коли референт береться зреферувати полеміку, що перед двома роками точилася на сторінках італійського часопису «*Etora Orientale*» між українцем Е. Онацьким та росіянином А. Волконським, то його обов'язком як б не були його особисті симпатії чи антипатії, в річево переказати аргументацію обох диспутантів. Коли ж п. Гертель розпочинає свій реферат поглядів Онацького попередньою і дуже недоречною та навіть одіозною, коли не сказати простацько-грубіанською нотаткою, що Онацький в рецензію сепаратистичної тези, а з наукової контр-аргументації Волконського (до речі автора званого базарного анти-українського памфлету «Історическая правда і українофільская пропаганда»). Гертель виймає таку «історическую правду», як бульварні вигадки Волконського про «штучне плекання філологічної диференціації» у таборах полонених в Німеччині та Австрії та про масові розстріли полонених, які не хотіли йти воювати з росіянами (дійсно геніяльні вигадки гідні саме геніяльного князька Волконського), то це реферування носить усі ознаки політичного вступу цілком певної марки на сторінках суто наукового органу, яким ніби то мали би бути «Річники для культури та історії слов'ян». Взагалі ціла ця спільна творчість Волконського і Гертеля може бути окреслена як «Історическая неправда і руссофільская пропаганда».

Шельменчата при праці. Якійсь «самоотверженний» запродаець, що зветься Любомир Дмитерко, видав при ласкавій допомозі так званого державного видавництва України збірник поезій п. н. «Іду», в якій читаємо таку хвалу московському цареві Петрові, цьому попередникові сучасних червоних владарів Московщини, і поруч з цим, розуміється, знаходимо лайки на адресу Гетьмана Мазепи: «І він новатор, цар культурник, громив полки, що їх повів Мазепа гетьман, авантурник, щоб честь носить на булаві».

Смерть «Руля». 14-го жовтня припинилося видання берлінського еміграційного денника в московській мові «Руль» по одинадцяти роках існування, на протязі якого «Руль» високо тримав прапор україножерства, побуваючи здебільшого всі українофобські рекорди цілої московської еміграційної преси. Це йому, а не кому иншому, належать такі незрівняні перли, як вираз «недоразстрелянние петляровци» — про шумськістів, вираз, якому задріли й харківський «Комуніст» і київська «Пролетарська Правда», видання, до речі, внутрішньо, істотно, глибоко споріднені з цим самим «Рулем», не вважуючи на всі зовнішні різниці партійні та програмові. Це «Руль», а не хто инший, писав про Українську Господарську Академію в Подєбрадах, як про «асіное гнездо шовінізма», це «Руль», а не хто инший, доходив у своему просто таки апокаліптичному шовінізмі до таких божевільних випадів, як «падебрадські українські студенти на улицах демонстративно розгаваривають на українском язике».

Польська пропаганда. В останню хвилину перед випуском цього числа ми одержали англійською мовою видану книжку М. Фелінського «*The Ukrainians in Poland*» («Українці в Польщі»), що польською мовою вийшла ще в січні б. р. Це — твір польської пропаганди, в якому цілком фальшиво освітлене положення українців під Польщею, мовляв, як їм добре живеться і як батьківський польський уряд дбайливо опікується неслухняними українськими діточками. Сподіваємося, що у відповідь на цю публікацію Українське Бюро в Лондоні завітніює видання капітальних інформаційних публікацій про Західню та Советську Україну, в яких було б всебічно освітлене сучасне положення на всіх землях України.